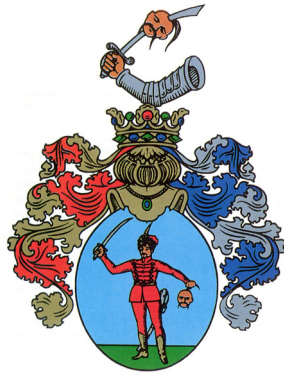

HAJDÚNÁNÁS VÁROS TELEPÜLÉSRENDEZÉSI VIZSGÁLATOK - 2012 -

C Í V I S T E R V
VÁROSTERVEZŐ ÉS ÉPÍTÉSZ IRODA BT.
Levelezési cím: 4031 Debrecen, Derék utca 245
Iroda: Debrecen, Széchenyi utca 8 sz.
Tel: (30) 9818-172, Tel/fax: (52) 531-732
Email: civisterv@civisterv.hu

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI VIZSGÁLATOK
HAJDÚNÁNÁS VÁROS TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERV 2012.-2013. ÉVI
FELÜLVIZSGÁLATÁNAK MEGALAPOZÁSÁHOZ

Zsemberi István okl. építészmérnök
vezető településtervező - TT-1/É-09-0016
területrendező tervező - TR-09-0016

Debrecen, 2012. március hó

/ Zsemberi István /
Ügyvezető

TARTALOM

1. Regionális összefüggések, térszerkezeti helyzet
2. Természeti-táji adottságok
3. Humán erőforrások, népességszám, demográfia
4. Gazdaság
5. A település története és alakító hatásai
6. A települési terület (belterület és a hozzá csatlakozó beépítésre szánt területek) szerkezete és felhasználása
7. Üdülés és idegenforgalom
8. Közműellátás
9. Környezetvédelem

1. Regionális összefüggések, térszerkezeti helyzet

Települési szerepkör, közlekedési kapcsolatok:

Hajdúnánás Hajdú-Bihar megyében, az ország keleti régiójában helyezkedik el. A város Debrecentől, a megyeszékhelytől északnyugatra 40 km-re, a szomszédos Szabolcs-Szatmár-Bereg megye megyeszékhelyétől, Nyíregyházától délnyugatra 25 km-re, Borsod-Abaúj-Zemplén megye székhelyétől, Miskolctól 65 km-re fekszik.

A város a közutakon kívül két autópályán is megközelíthető. Az M3-as autópálya két lehajtója 3 illetve 18 km-re, az M35-ös autópálya lehajtója 11 km-re található városunktól.

A legközelebbi határátkelőhelyek Szlovákia (Tornyosnémeti 90 km), Ukrajna (Záhony 94 km) és Románia (Ártánd 97 km, Csengersima 117 km) irányába 1 – 1,5 órán belül közúton elérhetőek.

Hajdúnánás Debrecen, Hajdúszoboszló, Hajdúböszörmény és Balmazújváros után a megye 5. legnagyobb, közel 18 ezer lakosú városa. Hajdú-Bihar megye északkeleti, ritkán lakott térségében fekszik, 25.962 hektár közigazgatási területtel. Hajdúnánás község nagyságú külterületi lakóhellyel is rendelkezik Hajdúnánás- Tedej névvel.

Hajdúnánás város a megye térszerkezeti szempontból kedvezőbb, fejlettebb, urbanizáltabb részén található, és jó talajadottságai, klímája révén mezőgazdasága kifejezetten fejlett. A város az 1970-es évekig agrárváros volt, majd az ipartelepítés következtében agrár-iparváros lett. Ezt a jellegét a mai napig megőrizte. A város lakossága elsősorban a jó minőségű löszháti földterületek megműveléséből él. Itt működik az ország egyik legnagyobb és legkorszerűbb gabona-feldolgozó malomüzeme. Több kisebb és közepes nagyságú ipari üzem is munkahelyet biztosít az itt élő embereknek.

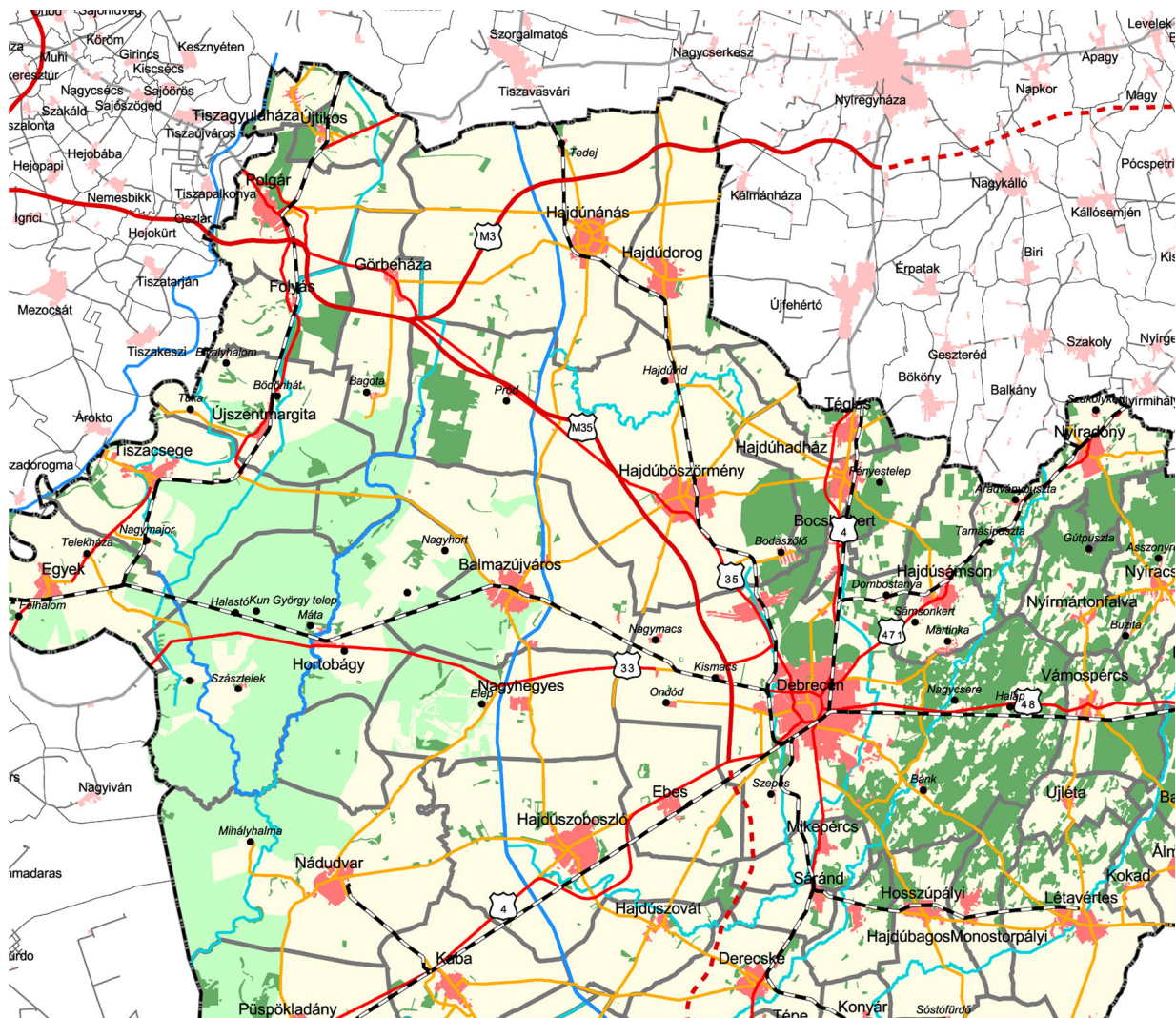
A város önkormányzati tulajdonú létesítményei közül elsősorban az 1958. évben 1.019 méter mélységből feltárt 67 °C-os hévízre – 14 hektáros területen – telepített, egész évben üzemelő gyógyfürdő emelendő ki, amely által Hajdúszoboszló és Debrecen után Hajdúnánás a megye harmadik legnagyobb idegenforgalmú gyógyfürdő helye lett. A Hajdúnánási Gyógyfürdő látogatóinak száma éves szinten közel 160.000 fő.

A közelmúltban megvalósult autópálya fejlesztések a város számára a korábbi időszaknál jelentősen jobb feltételeket, nagyobb lehetőségeket teremtettek. Igazgatási területén délnyugat- északkelet irányban halad keresztül az M3 autópálya, melyhez csomóponti kapcsolat épült ki a belterülettől északra, mintegy 3 km távolságra.

A belterülettől déli irányban, a Balmazújvárosi úton 12 km távolságra érhető el a szomszédos Hajdúböszörmény igazgatási területén az M35 autópálya, ami Debrecenen kívül az M35 gyorsforgalmi út tervezett fejlesztései után kapcsolatot biztosít a megye bihari része és Románia (Nagyvárad, észak erdélyi autópálya) felé is.

A másodrendű főutak ugyan messze, 16-20 km-re esnek a várostól, de az országos és megyei területrendezési terv főúttá tervezi felfejleszteni a Hajdúböszörmény- Hajdúdorog- Hajdúnánás- Tiszavasvári utat, mely az M3 autópályán kívül kapcsolatot teremt a 35 sz. és 36. sz. országos főutakhoz is.

Hajdúnánás számára a vasúti kapcsolatot jelentő 109. számú Tiszalök-Debrecen vasútvonal az elmúlt évtizedekben háttérbe szorult. A pályaszerkezet elavulásából adódóan egyre lassúbb és egyre kevésbé közkedvelt közlekedési eszközzé vált. A vasútvonal fejlesztése mind a személyszállítás, mind a teherszállítás céljából szükséges. A vonalon fekvő szabolcsi és hajdú települések közös érdeke a vasúthoz fűződő érdekeik érvényesítése és közös intézkedési terv kidolgozása, melyhez a közelben lévő szabolcsi megyeszékhely, Nyíregyháza térségi fejlesztési érdekei miatt ugyancsak kapcsolódhat. A MÁV a térségben tervezi a debreceni elővárosi vasúti közlekedés fejlesztését, amely érinti a 109. sz. vasútvonalat is. A megyei Területrendezési terv alapján Debrecen hagyományos értelemben vett elővárosi közlekedése Hajdúböszörményig tartana. Vizsgálni érdemes a Hajdúnánás-Debrecen közötti vasúti személyszállítás fejlesztésének lehetőségeit, esetleg kapcsolódódását az elővárosi közlekedéshez.

*Hajdú-Bihar megye településhálózata – részlet
Készült a megyei TrT vizsgálatok c. dokumentáció felhasználásával.*

A Kistérségi együttműködés:

Hajdúnánás a szellemisége révén, melyet az egykori nagyon erős alap és középfokú oktatási intézményeinek is köszönhet, térségi szerepkört tudott elérni. A Hajdú-Bihar Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Hajdúnánás Katasztrófavédelmi Kirendeltség látja el illetékességi területéhez tartozó nyolc településen (Hajdúnánás, Hajdúdorog, Polgár,

Görbeháza, Újszentmargita, Tiszagyulaháza, Újtikos, Folyás) a tűzvédelmi és polgári védelmi feladatokat. Hajdúnánás a Helyi Védelmi Bizottság székhelye. A Hajdúnánás Hivatásos Tűzoltóság vonulási területéhez tartozik Hajdúnánás, Hajdúdorog, Görbeháza, Tiszavasvári, Szorgalmatos, Tiszalök és Tiszadada.

A Hajdúnánási Rendőrkapitányság illetékessége kiterjed Hajdúnánás, Hajdúdorog, Polgár városok, valamint Görbeháza, Újtikos, Tiszagyulaháza, Folyás, Hajdúnánás-Tedej, Görbeháza-Bagota települések területére, ahol nyomozó, szabálysértési és közigazgatási hatóságként, továbbá rendészeti jogkörében, a hatáskörébe tartozó ügyekben első fokon jár el. Az Országos Mentőszolgálat Észak-alföldi Regionális Mentőszervezet Hajdúnánási Mentőállomásának ellátási körzetéhez tartozik Hajdúnánás, Hajdúdorog, de ellátási feladatokat végez a többi környező településen, valamint az autópályán is. A környező települések betegei számára is szolgáltató Tüdőgondozó Intézetet működtet az önkormányzat. A Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ Hajdúnánási Kirendeltségének működési területe a szolgáltatások tekintetében Hajdúnánás és Hajdúdorog illetékességi területére terjed ki.

A Kormány eljárások kialakítására vonatkozó terveiben jelenleg Hajdúnánás járási központként szerepel, amelyhez Folyás, Görbeháza, Hajdúnánás, Polgár, Tiszagyulaháza, Újtikos települések tartoznak.

A fejlesztési kistérségek (kistérségi társulások) mint a térségi érdekérvényesítés települési társulásai, jelenlegi ismeretek szerint továbbra is megmaradnak.

A statisztikai kistérségek további szerepéről egyelőre nincs információ.

Statisztikai kistérség:

A Hajdúböszörményi Statisztikai Kistérséget három hajdúváros: Hajdúböszörmény, Hajdúdorog és Hajdúnánás alkotja. Mindhárom város középfokú funkciókat lát el, és néhány külterületi résztől eltekintve egyik városnak sincs jelentősebb vonzáskörzete. Emiatt a Hajdúböszörményi kistérség esetében a kistérségi együttműködés alapjait képező településhierarchia (város-városkörnyék) viszonyrendszer, funkciómegosztás nem érvényesül. A három város önálló „centrumként” működik. A három városban külön-külön jelenlévő közszolgáltatások egy helyre integrálása a települések gyengítésével járna, ami nem lehet célja a kistérségi szintű együttműködésnek.

A Hajdúböszörményi kistérségi koncepció és program kidolgozása szakmai részvétellel megtörtént. Összesen kilenc szakmai munkacsoport alakult a kistérség meghatározó szakemberei közreműködésével, akik több fórumon személyesen és munkaanyagok írásos véleményezésével segítették a program kidolgozói munkáját. Munkacsoportok az alábbi szakterületeken jöttek létre:

1. Gazdaság- és iparfejlesztés
2. Agrár- és vidékfejlesztés
3. Turizmus
4. Humán erőforrás-fejlesztés
5. Oktatás, képzés
6. Kultúra, sport
7. Egészségügyi és szociális
8. Terület- és infrastruktúrafejlesztés
9. Környezet- és természetvédelem

A hajdúsági és a szabolcsi megyeszékhelyek jelentős piaci és foglalkoztatási potenciált jelentenek a kistérség számára. Elsősorban turisztikai szempontból adottság a Tokaj-hegyalja és a Hortobágy közötti elhelyezkedés. A megvalósult autópálya fejlesztések (M3-as és M35-ös) jelentősen oldották a kistérség belső periféria jellegét, az ország centrumtárségeivel és a keleti szomszédos államokkal (Románia, Ukrajna) lényegesen kedvezőbb közúti összeköttetést biztosítanak a kistérség mindhárom települése számára.

A térség adottságai között meg kell említenünk a kereskedelmi ellátottság meghatározó szerepét is. A települések közötti kapcsolatteremtést az esetek többségében a kereskedelem hívja életre, a vonzás irányát pedig a vásárlók szubjektív döntései szabják meg. Az életkörülmények színvonalát a kereskedelmi alapellátottság és a központok bolthálózatának fejlettsége alapvetően befolyásolja.

A közigazgatási rendszer folyamatban lévő átalakítása, a járások ismételt kialakítása megváltoztathatja a települések kapcsolatrendszerét, a lakosság ellátásában biztosítandó feladatköröket.

SWOT analízis: Regionális összefüggések, térszerkezeti helyzet

Erősségek	Lehetőségek	Gyengeségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> - Kedvező földrajzi elhelyezkedés - Keleti-főcsatorna - M3 autópálya közeli csomóponti kapcsolata (kapcsolat Budapest, és Nyíregyháza- Záhony – Ukrajna felé) - M35 autópálya közelsége (12 km), kapcsolat Debrecen felé, - Szomszédos megyeszékhely (Nyíregyháza) közelsége - Autópálya kapcsolat Miskolc városához - Szlovák határ közelsége (Tornyosnémeti 90 km) 	<ul style="list-style-type: none"> - Az európai közlekedési folyosók mentén hosszú távon megvalósuló fejlesztések kedvezően érintik a térség közlekedés földrajzi pozícióját. - M35 autópálya továbbépítése Berettyó-újfalú- Nagykereki-Románia (észak erdélyi autópálya) irányába. - Együttműködési lehetőségek a közeli Hajdúdorog várossal. - A megye északnyugati szélén lévő településekkel kialakult, főként intézményi ellátásra alapuló kapcsolat továbbfejlesztése. - Két megyeszékhellyel (Debrecen, Nyíregyháza) is továbbfejleszhető kapcsolatok. - Hajdúdorog és Hajdúnánás városok közelsége a két város számára társadalmi, gazdasági és településrendezési (területfejlesztési) lehetőségeket is jelent. - Hortobágyal közös idegenforgalmi program kidolgozása - Miskolc közelsége 	<ul style="list-style-type: none"> - A Hajdúböszörményi kistérség települései nem alkotnak szerves egységet. A kistérség három városa közül Hajdúböszörmény Debrecen vonzásába esik, egyes külterületi részei közvetlenül Debrecen szuburbanizációs zónájába esnek. - A kistérség közúti átjárhatósága és belső úthálózatának minősége rossz. - A megye északkeleti szélén lévő települések, melyekre Hajdúnánás intézményi- és ellátás területén vonzást gyakorol, viszonylag távol esnek. 	<ul style="list-style-type: none"> - Befektetők, tőkeerős vállalkozások hiányában, vagy nem reálisan megfogalmazott fejlesztési elgondolások miatt sikertelenné válhatnak a tervezett fejlesztések. - Ha nem sikerül a kistérség önkormányzataival közös, kölcsönös előnyökön, munkamegosztáson alapuló, egymást erősítő és nem konkurenciaharcra épülő idegenforgalmi koncepciót kidolgozni, Hajdúnánás idegenforgalma a Hortobágyi Nemzeti Park, Debrecen, Hajdúszoboszló árnyékában maradhat. - Általános gazdasági recesszió befolyásolhatja a település fejlődését.

Hajdúnánás testvértelepülései:

A testvértelepülésekkel való kapcsolat ápolása Hajdúnánás város számára rendkívül fontos a kölcsönös idegenforgalom fejlesztése miatt is.

ÉRMIHÁLYFALVA (románul: Valea lui Mihai)

Bihar megyei kisváros, a Nyírség és az Érmellék határán. Több utcából álló halmaztelepülés. Fontos vasúti csomópont a Nagyvárad - Szatmár és a Nagyvárad-Debrecen vasútvonalon.

A város első írásos említése 1270. augusztus 20-áról származik, ekkor Michal' néven írták. 1312-ben Károly Róbert királytól vámszedési jogot kapott. Hunyadi Mátyás uralkodása alatt a 18 bihar vármegyei városok egyike volt. 1459-ben vásártartási jogot kapott. 1587-ben az Oszmán Birodalom megszállta a várost, a lakosság elmenekült. Miután a törökök elmentek, a lakosság visszatért és református hitre tért. Az I. világháború végétől Románia része volt. A II. bécsi döntés visszaítélte Magyarországnak egy rövid időre. 1945-től újra Románia része lett. 2000. szeptember 17-én került sor első köztéri szobor felavatására, mely Bocskai István erdélyi fejedelemnek állít emléket. Az itt élők büszkék kulturális és vallási emlékeikre, épületeikre (a református egyház temploma, Római Katolikus plébánia templom) valamint temetőkultúrájukra, síremlékei valamint természeti értékeikre (az arborétum).

A több mint 10.000 lakosú kisváros 80 %-a magyar. A legnagyobb rendezvénye az 1992 óta megrendezésre kerülő Nyíló Akác Fesztivál.

USTROŃ

Ustron Gyógyüdülőhely Dél-Lengyelországban, a Silesian Beskid hegyekben, mely a Visztula völgyben fekszik, Czantoria Wielka és Rownica között.

A városnak nagyszerű adottságai, kiváló szálláshelyei és éttermei vannak, és számtalan kulturális és sportolási lehetőség közül válogathatnak az izgalmat kereső vendégek. Az első írásos emlékek 1305-ben dokumentálják a kis falut, amely modern pihenő várossá fejlődött. A városban sétálva a St. Anna templom, a múzeum, a ST. Clement Római Katolikus templom látható. Az aktív pihenést kedvelők túrázhatnak, sárkányrepülözhetnek, bobozhatnak, sziklát mászhatnak, vagy libegőről gyönyörködhetnek a lélegzetelállító tájban. A város gazdag és változatos programok helyszíne, ahol a tél éppoly élvezetes, mint a nyár. Hatalmas lejtőin síelni, snowboardozni lehet, és számos téli sport üzhető.

PÖSTYÉN (szlovákul: Piešťany)

Pöstyén Szlovákia nyugati részében elhelyezkedő, körülbelül 30.000 lakosú város, mely Szlovákia legnagyobb és legismertebb gyógyfürdővárosa.

Pöstyént 1889-ben alapították a Vág folyó festői völgyében. Pöstyén először 1113-as írott feljegyzésekben említették, akkor még több kisebb településből állt. Az itt feltörő gyógyforrások már a középkorban is népszerűek voltak.

Csendes spa üdülőváros, mely Szlovákia legfontosabb mozgásszervi megbetegedések gyógyítására szakosodott gyógyfürdőjévé fejlődött. Erősen radioaktív gyógyvizével reumát, idegbántalmakat gyógyítanak. Fontos vallásuk és vallási építményeik, épületeik: pl. a szentkút és a mellette lévő egykori kegytemplom, a plébániatemplom, az egykori johannita kolostor romjai vagy az evangélikus templom. Az aktív turizmus szerelmesei számtalan sportolási lehetőség közül válogathatnak, például bowling-, tenisz- és squash pályák, vízisportok valamint golfozási és lovaglási lehetőségek várják az érdeklődőket. A pihenni vágyók kávézhatnak az egyik kávézó teraszán, hajókiránduláson vagy hangversenyen vehetnek részt.

2. Természeti-táji adottságok

Hajdúnánás közigazgatási területének nagyobb része a Hortobágy keleti részének magasártéri jellegű síkságához, kisebb része a Hajdúhát nyugati harmadának lösszel takart hordalékkúp síksági területéhez, nyugati széle a Dél nyírséghez tartozik.

Éghajlata mérsékelt meleg és száraz. Az évi napsütéses órák száma 1950 körüli. Évi középhőmérséklete 9,7-9,9 Celsius fok. A legmelegebb nyári hőmérsékleti maximumok sokévi átlaga 34 Celsius fok körüli, a téli abszolút minimumok átlaga $-17,0$ és $-17,5$ Celsius fok közötti. A csapadék évi mennyisége 520-550 mm. A leggyakoribb az ÉK-i, É-i és a DNY-i szelek. Az átlagos szélesebség 2,5-3 m/s. A szárazság, a szeszélyes csapadékeloszlás elsősorban a szárazságtűrő növényfajok természetét teszi gazdaságossá.

Vízrajzilag a Keleti-főcsatornára támaszkodik, amely a Hajdúhát Ny-i peremén halad. Ez biztosítja az öntözővizet, de napjainkban már a halászat, horgászat és a vízi sportok szempontjából is hasznos.

Természetes víz a pusztát középen átszelő Hortobágy folyó, mely a Tiszántúl és talán az ország legfurcsább folyója, hiszen „folyótól folyóig folyó folyó”. Sajnos már csak részben természetes képződmény. Az egykori Hortobágy vize a Polgár mellett és Hajdúnánás Tiszavasvári között található Vörös- mocsár déli túlfolyójaként indult vadregényes útjára a pusztán, és valaha Püspökladány és Karcag között Ágotánál veszett bele a Nagy_Sárrét mocsaraiba.

Üde részei Nánás határának az egykori téglagyári agyagbányákban létesített horgásztavak. Vízháztartását szárazság, gyér lefolyás és vízhiány jellemzi. A talajvíz mélység 2-4 m között van, mennyisége nem számottevő.

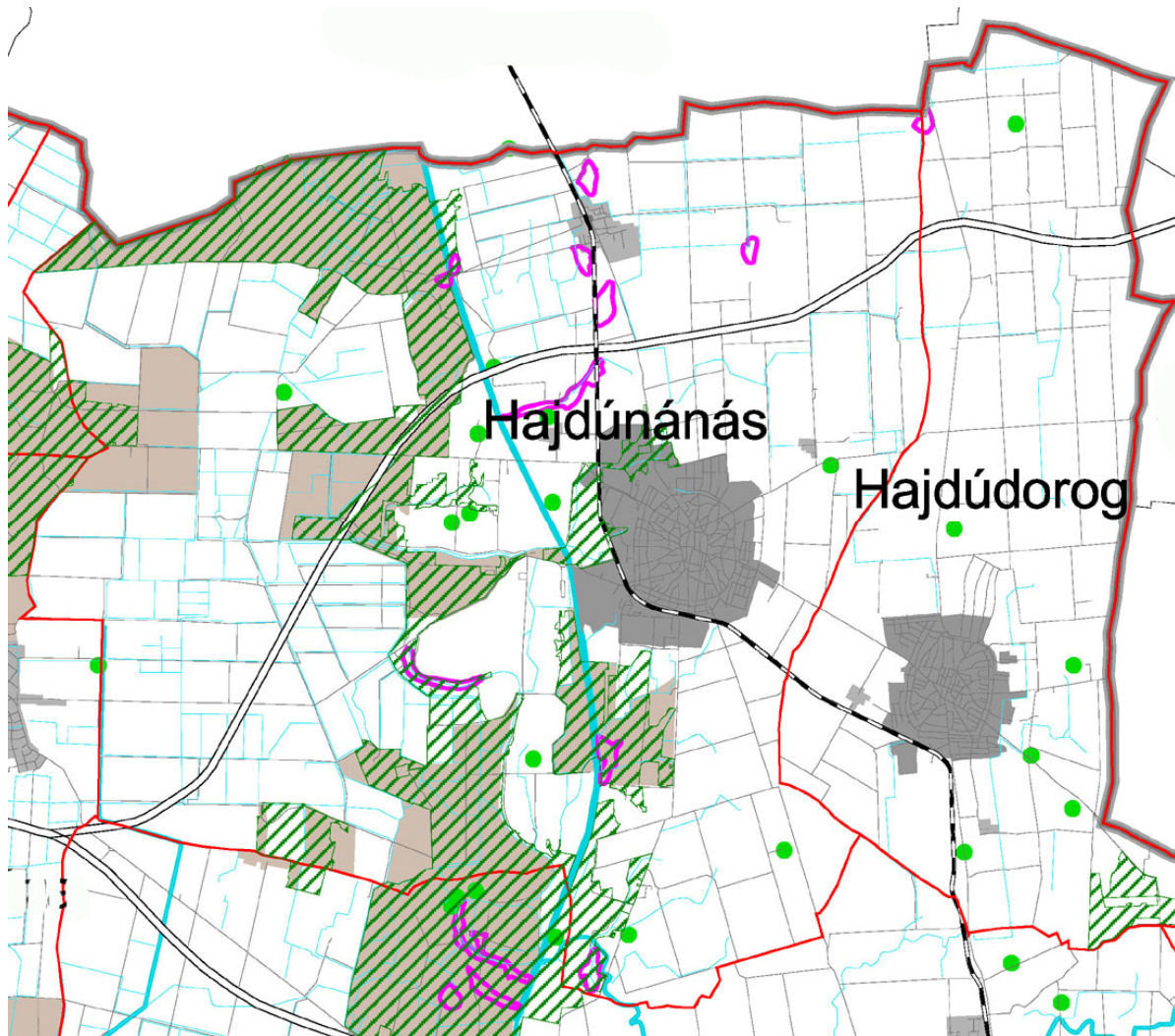
Már az 1930-as években megállapították, hogy a város területe alatt gazdag hévízkinccs rejtőzik a föld mélyén, de csak az 50-es évek végén nyílt lehetőség a kihasználására. 1958-ban 1019 m mélyről tört fel a 67 Celsius fokos konyhasós, jódos-brómos hévíz. A Városi Fürdő reumatikus, mozgásszervi és nőgyógyászati betegségeket gyógyító vizét gyógyvízzé nyilvánították.

Hajdúnánásnak a Hortobágy kistájhoz tartozó területén a réti szolonyec, sztyeppesedő réti szolonyec és a szolonyeces réti talajok, a hajdúhátú részekben legnagyobb arányban mészlepedékes csernozjomok fordulnak elő.

Növényzetileg a Tiszántúli flórajáráshoz tartozik. A csatornák mentén telepített erdősávokat találunk puhafa- és keményfaalkotókkal (nyár, fűz, tölgy, kőris, szil). A vizektől eltávolodva a nedves, majd a száraz sziki rétre érünk, melyeket a nyár végére a rét jellemző virágai tesznek tarkává. A szikesek növényvilága is nagyon változatos. A gyakoribb fák között megtalálhatjuk a kocsányos tölgyet és az Amerikából telepített fehér akácot. A mezőgazdaságilag művelt területek főbb haszonnövényei a búza és a kukorica, ezen kívül ipari növények, konzervipari növények (csemegekukorica, zöldborsó) és takarmánynövények (lucerna) jellemzőek. A kedvezőtlenebb adottságú területeket legelőként, kaszálóként hasznosítják. A nánási külterületek vadvilágában megtalálható az őz, nyúl, fácán, fogoly, túzok, vadliba, vaddisznó.

A Kárpát-medence egyik legkülönlegesebb tájelemei a kunhalmok. Ezek a népvándorlás kori halomsírok maradványai és kizárólag a magyar Alföldön találhatóak. Egyszerre jelentenek számunkra tájképi, geomorfológiai, régészeti, kultúrtörténeti értéket. Hajdúnánás igazgatási területén 12 kunhalom található.

Hajdúnánás közigazgatási területét jelenleg országos jelentőségű természetvédelmi terület nem érinti, de a Hortobágyi Nemzeti Park tervezett bővítési területeként vették figyelembe - elsősorban a külterület Natura 2000 védettségű - gyepterületeit, illetve az azokat kiegészítő további gyepterületeket. Natura 2000 különleges természetmegőrző területként nyilvántartott a belterület nyugati szélén határoló vasútvonal nyugati oldalán lévő gyepterület, továbbá a belterület északi széléhez csatlakozó kisebb terülrészek. Utóbbi a város korábban kijelölt fejlesztési területeit is érinti, ami jelentős konfliktusok forrása. Hajdúnánás közigazgatási területén helyileg védendő természeti terület is található. (Nagy- Lapos.)

Részlet a Megyei Területrendezési terv „Természetvédelem területi „c. tervlapjából:

- Erdei kisvasút
- Településhatár
- Országhatár
- Megyehatár
- Természetvédelmi terület - jelzés
- Kunhalom
- Ex-lege védett területek
- Folyó, főcsatorna
- ▨ Natura 2000 - Különleges természetmegőrzési terület
- Hortobágyi Nemzeti Park
- Hortobágyi Nemzeti park - tervezett bővítés
- Tájvédelmi körzet
- Tájvédelmi körzet - tervezett bővítés
- Természetvédelmi terület

Hajdúnánás megőrizte a korábbi mezőváros jellegét. A fő megélhetési forrást ma is a mezőgazdaság biztosítja. Ezt a tényt támasztják alá az 1994-ben megtartott földárverések is, melyek során a föld nagy része, mintegy 80 %-a került magántulajdonba. A nagyszámú magángazdálkodó mellett a nagyüzemi gazdálkodás is jelentős.

A művelés alatt álló földterület 2/3-a szántóföld, 22%-a rét, legelő. A szántóföld átlagos aranykorona-értéke csak valamivel jobb az országos átlagnál, a legelők minősége azonban gyenge. Kedvező az öntözéses gazdálkodás jelentős aránya, a város határát átszelő Keleti-főcsatorna lehetőségét kihasználva.

A város számos gazdálkodó szervezete közül a legnagyobb területű a Tedej Agrártermelő és Szolgáltató Zrt., melynek jogelődje az egykori rabgazdaságból alakult Hajdúnánási Állami Gazdaság volt. Igen jó eredménnyel termelnek itt kukoricát, búzát, és lucernát. A növénytermesztés mellett az állattenyésztésben elért eredmények is igen jelentősek. A gazdaságnak főként a szarvasmarha és sertés állománya számottevő. A "Béke" Mezőgazdasági Szövetkezet főként sertéstartással valamint szarvasmarha tenyésztéssel foglalkozik. A Hajdúsági Gabona Zrt. Hajdúnánási Malomüzeme (volt Csiha Malom) az ország 10 legnagyobb üzemének egyike. A növénytermesztés és a hústermelés terén is az egyre magasabb fokú feldolgozottság a cél.

Hajdúnánás területének mintegy 95%-a a talajok termékenysége jóvoltából különböző célú hasznosításra alkalmas. Ez az országos 85%-ot magasan meghaladja. A termőtalajok a város legfontosabb természeti kincsét jelentik. A közigazgatási területen gazdálkodók száma és minősége a reprivatizálással és a kárpótlással jelentősen megváltozott. A korábbi gazdálkodók: - mezőgazdasági termelőszövetkezetek - mellett megjelentek a magángazdálkodók is.

Hajdúnánás területén korábban három nagy szövetkezet folytatott gazdálkodást.

1.- Béke Mgtsz: Jelenleg is működik, a majorjai megmaradnak, nagyrészüket bérbeadással hasznosítják.

2.-Micsurin Mgtsz: Átalakult, telephelyei magántulajdonba, új társaságok tulajdonába kerültek.

3.- Új élet Mgtsz: Átalakult, telephelyei magántulajdonba, új társaságok tulajdonába kerültek. A fentiek mellett továbbra is fennmaradt a Tedej Zrt. néven működő, jelentős gazdasági erőt képviselő gazdasági vállalkozás.

A külterület felhasználása, gazdasági hasznosítása meghatározó részében kialakult. A gyengébb minőségű szántóföldek, értéktelenebb gyepek területének felhasználásával törekedni kell a rendkívül kis arányban előforduló erdős területek növelésére. Az utakat kísérő fásítások, és a hagyományos mezővédő erdősávok újratelepítése, a meglévők megóvása szükséges.

A külterület védett és védelemre méltó értékei:

A külterület védett és védelemre érdemes természeti értékei főként az igazgatási terület nyugati felén találhatóak. A választóvonalat a Keleti-főcsatorna, a belterülettől délre pedig a Balmazújvárosi út jelenti. A Keleti-főcsatornát nyugati oldalon több kilométer szélességben kísérik védett természeti területek. Ezek országos ökológiai hálózatba sorolt, és jelentős számban Natura 2000 védettségű területek, melyeket a Hortobágyi Nemzeti Park előirányzott bővítéseként is számításba vettek. Az igazgatási terület észak-keleti részén csak kisebb foltokban található védelmet élvező természeti terület, a térségi ökológiai hálózat részét képező magterület, illetve ökológiai folyosó. Védett természeti érték a Köztársaság téri páfrányfenyő. Helyi jelentőségű természetvédelmi terület a Nagy-lapos. (Hajdúdorog, Hajdúnánás közigazgatási területét érinti.)

A Kárpát-medence egyik legkülönlegesebb tájelemei a kunhalmok. (térképen zöld karikával ábrázolva) E „földpiramisok” sajátságos „műemlékek”, őrzik a neolitikus bronzkori telepeket, szarmata, germán temetőket, honfoglalás kori temetőket, Árpádkori templomok, temetők nyomait. A kunhalmok népvándorláskori halomsírok maradványai és kizárólag a magyar Alföldön található. Egyszerre jelentenek számunkra tájképi, geomorfológiai, régészeti, kultúrtörténeti értéket.

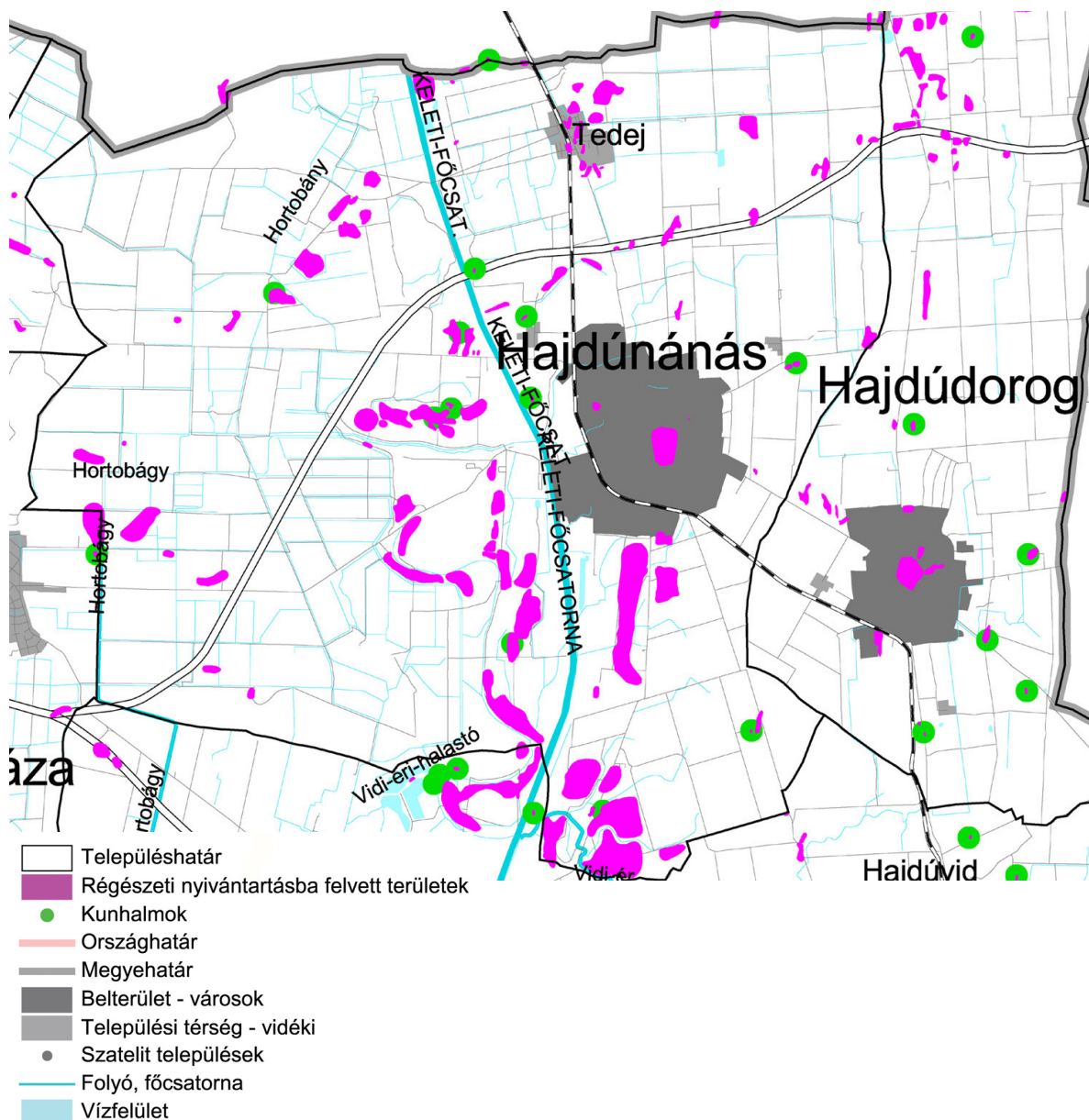
Hajdúnánás külterületén szép számmal található régészeti lelőhelyek, melyek azonosító számuk feltüntetésével a külterület vizsgálati tervlapján is jelölésre kerültek.

A régészeti lelőhelyek közül országos védelem alatt álló két védett lelőhely:

- Hajdúnánás – Tedej: Árpádkori templom és faluhely
- Hajdúnánás Köveshalom: Árpádkori templom és faluhely

Ezen kívül több mint 30 lelőhely található a város határában és további leletek előkerülése várható.

Részlet a Megyei Területrendezési terv „Régészeti lelőhelyek” c. tervlapjából.

SWOT analízis: Természeti- táji adottságok

Erősségek	Lehetőségek	Gyengeségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> - Jó minőségű, mezőgazdasági termelésre alkalmas löszháti földterületek. - Gyógy- és termásvíz vagyon. - A természeti környezet értékei. (Térségi jelentőségű tájképvédelmi terület, Natura 2000 madár-védelmi, és természetmegőrzési területek. - GMO mentesség. - Nagy számú tanyás gazdaság. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gyógy- és termálturizmusra alapozott idegenforgalmi fejlesztések. - A téglagyári tavakra és a Keleti –főcsatorna közelségére alapozott fejlesztések. - Kerékpáros és lovas túraútvonalak kiépítése - Erdősítés, környezetépítés. - Tedej településrész lovas iskola, lovas turisztikai fejlesztés területén rendelkezésre álló adottságai. - A mezőgazdaságból élők körének fejlesztése, bővítése. - Agroturizmus. 	<ul style="list-style-type: none"> - A mezőgazdaság általános gazdasági problémái. - A gazdálkodás szempontjából ideális nagyságú területek kialakítását nehezítő tulajdonviszonyok. - A mezőgazdasági termékek piacvesztése - A nagy számú tanya kihasználatlansága a mezőgazdasági termeléshez a szükséges földterületek hiánya miatt. 	<ul style="list-style-type: none"> - A gazdasági recesszió miatt az értékes földterületeket nem sikerül optimális módon hasznosítani, - Nem sikerül a mezőgazdasági termékeket a kívánt mértékben és módon helyben feldolgozni és értékesíteni

3. Népeségviszonyok, demográfia.

A város népességszáma 1870-től 1960-ig (a háborús éveket leszámítva) fokozatosan növekedett, az 1960-as években a munkalehetőségek hiánya miatt csökkent, majd az új ipari üzemek és infrastrukturális fejlesztéseknek köszönhetően 1970 és 1991 között ismét emelkedett.

Az utóbbi években jelentősen fogyatkozó a népességszám, melynek oka az országosan is jellemző negatív demográfiai folyamatokban keresendő: a házasságkötések és születések számának csökkenése, miközben a halálozások száma magasabb, mint a születések száma.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése és a munkalehetőségek hiánya miatt bekövetkezett elvándorlások következtében a népességszám több mint 1600 fővel csökkent az 1960-1970-es évtizedben.

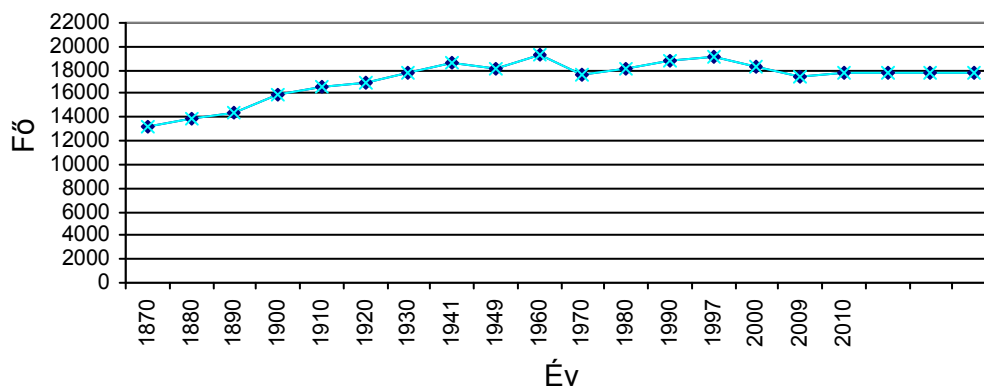
Az új ipari üzemek, gyárak létesítésének, és az infrastrukturális fejlesztések hatásának köszönhetően a népességszám növekedése volt megfigyelhető a 1991-es népszámlálásig. A népességszám azóta 18 000 fő körül stagnál.

A vándorlási egyenleg szinte évről évre változó képet mutat, általában negatív vándorlási különbözet jellemezte Hajdúnánás demográfiai viszonyait. 2010-ben 17.799 fő a város népessége, amely 74 fő/km²-es népsűrűséget jelent. A születések számának csökkenésével 1000 fiatallal csökkent a gyermekkorúak, fiatalok aránya, és az országos tendenciákhoz hasonlóan megindult a népesség öregedése. A nemek szerinti megoszlásban az aktív korral bezárólag minden korosztályban magasabb a férfiak száma, a nyugdíjas kort azonban már jóval több nő éri el. Munkahellyel a munkaképes korú lakosság 42 %-a rendelkezik csupán.

A hajdúnánási üzemek többségét sem kímélte a kibontakozott gazdasági válság. A talpon maradtak is jelentős létszámcsökkentéssel járó átalakuláson mentek keresztül, ezért a munkanélküliek száma gyors ütemben növekedett. A város népességszáma az utóbbi években lényegét tekintve stagnál.

Hajdúnánás népességszáma 2010. december 31-én: 17.799 fő volt.

A népességszám változása Hajdúnánáson

Évszám	Népességszám
1870	13 190 fő
1880	13 948 fő
1890	14 448 fő
1900	15 874fő
1910	16 668 fő
1920	16 965 fő
1930	17 848 fő
1941	18 617 fő
1949	18 041 fő
1960	19 252 fő
1970	17 638 fő
1980	18 170 fő
1990	18 722 fő
1997	19 090 fő
2000	18 315 fő
2009	17 498 fő
2010	17 799 fő

A fiatalok megtartása a település jövőjének és fejlődésének fontos eleme. A település legfontosabb feladata a népességmegtartó képesség erősítése, az elvándorlás megakadályozása, mely alapot teremthet a jövőbeni fejlesztéseknek. A város népességmegtartó erejét meghatározó módon a munkahelyteremtés, a foglalkoztatás bővítése tudja növelni. A település lakhatósága, a lakosok identitásérzetének nélkülözhetetlen eleme a közbiztonság és a társadalmi stabilitás.

A településen a népesség korcsoport szerinti megoszlása:

(az év január 1-én)

	2003					2005					2008					2010								
	0-14 év		14-59 év		59 év felett		0-14 év		14-59 év		59 év felett		0-14 év		14-59 év		59 év felett		0-14 év		14-59 év		59 év felett	
	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:	Férfi:	Nő:
	3381	11947	3322	3322	3172	11773	3587	2850	11773	3604	2694	11610	3634											
Összesen:	18650					18532					18227					17938								

Demográfiai adatok:

	2003					2005					2008					2010				
	Férfi:	Nő:	Összesen:	Férfi:	Nő:	Összesen:	Férfi:	Nő:	Összesen:	Férfi:	Nő:	Összesen:	Férfi:	Nő:	Összesen:	Férfi:	Nő:	Összesen:		
Élvezületek száma:	86	108	194	106	88	194	92	73	165	76	146									
Halálozások száma:			159			197			213		176									
Munkaképeskorú lakosság száma:	5532	5345	10877	5622	5466	11088	5620	5385	11005	5573	5347	10920								
Munkanélküliek száma:			970			893			1233											

A településen a népesség korcsoport szerinti megoszlása:

A demográfiai adatokat jelentősen befolyásolja az elvándorlás, hiszen a kevés számú munkahely nem ösztönzi maradásra a fiatalokat. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a halálozási statisztikát befolyásolja a városban működő négy bentlakásos idős emberek intézménye is, ahová az ország minden pontjáról érkeznek ellátást igénylő idős emberek. A városban évente anyakönyvezett halálozások száma 220-240 között mozog.

Születések száma

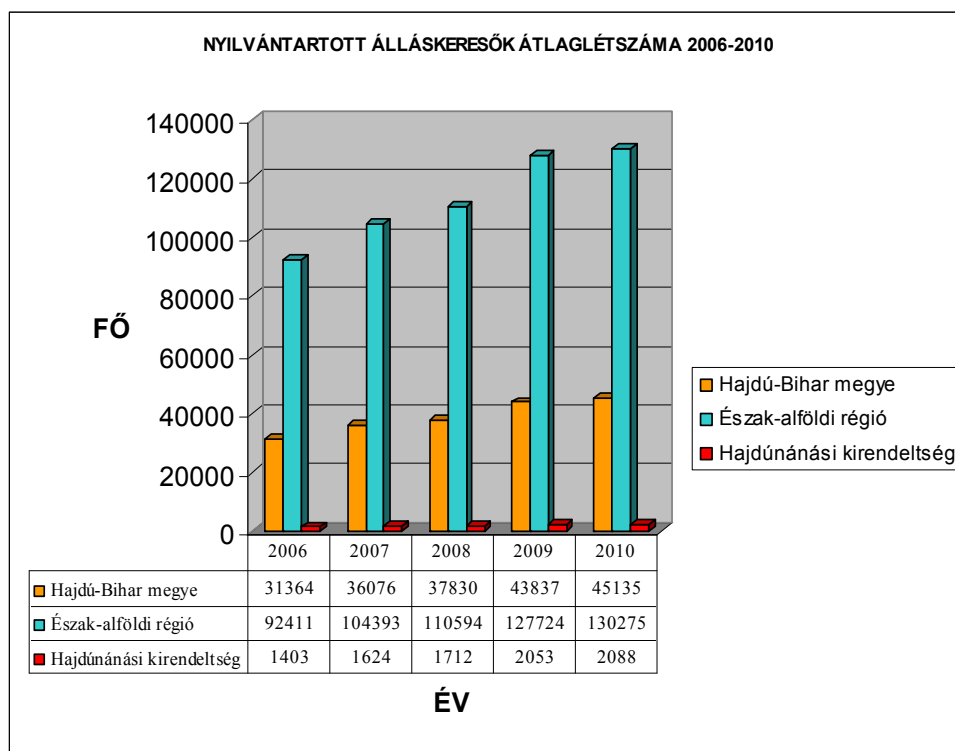
	2006	2007	2008	2009	2010
0 éves korosztály	141	164	168	146	142

Az 5 éves adatsort vizsgálva a születések száma nem mutat nagy ingadozást, de a statisztikai adatokból látszik, hogy 10 év leforgása alatt rajzolódott ki a fogyás folyamata. A lakónépesség kor szerinti összetételében a felnőtt korú lakosság létszáma 60 éves korig 250-270 fő között mozog évenként, a 10-18 éves korosztályon belül 200- és 250 fő között ingadozik, majd a 10 éves korosztály alatt csökken. A 60 év fölöttiek fogyása az életkorból adódóan természetes.

Az állandó lakosságon belül a nők aránya évek óta magasabb a férfiakénál.

Munkahelyek, foglalkoztatás

Foglalkoztatottság adatai: (Munkaügyi Központ Hajdúnánási Kirendeltségének adatai alapján)
Az adatok Hajdúnánás és Hajdúdorog együttes adatait tartalmazzák.

Az álláskeresők száma éven belül változóan alakul, egyfajta hullámvázis jellemző, melynek több oka van. A szezonális munkák és a közfoglalkoztatás beindulásával április, május és június hónapokban csökkenés, míg nyár végétől kezdődően – egyrészt az előbbi munkák megszűnésével, másrészt a pályakezdekők beáramlásával, illetve az esetleges létszámleépítések eredményeként – ismételt növekedés figyelhető meg.

A munkanélküliek számán belül a tartós munkanélküliek száma folyamatos emelkedést mutat. Az álláskeresők iskolai végzettségét tekintve megállapítható, hogy a szakképzetlen, 8 általános iskolai osztályt végzetek aránya magas (46,4 %), de a szakmunkásképzőt végzetek is 35,3 %-ot képviselnek.

Nemek szerint változás következett be az elmúlt években a tendenciában: a férfiak aránya csökkent, ezzel egyidejűleg a nők növekedett, 2010-ben a nők aránya 51 %.

2010, 2011-re 500 fővel csökkent a munkanélküliek száma. A 2011 decemberi állapot szerint a város munkaképes korú népessége 11988 fő, a nyilvántartott álláskeresők száma 1272 fő.

A foglalkoztatási gondok enyhítése elsődleges feladata a város vezetésének. A munkahely hiánya a város működésének minden területén további problémákat generál, legyen szó oktatásról, egészségügyről, kommunális beruházásokról.

Hajdúnánáson a közfoglalkoztatás szervezése folyamatos, az önkormányzat elkötelezett e tekintetben. 2011 januárjától új közfoglalkoztatási rendszer lépett életbe. A rendelkezésre állási támogatást a bérpótló juttatás váltotta fel. A rövid időtartamú közfoglalkoztatásban a bérpótló juttatásban részesülők vehetnek részt. Számukra 2-4 hónapig, napi 4 órában van lehetőség munkavégzésre, éves szinten 486 fő részére. 2012. tavaszától, a start munkaprogram keretein belül 297 főt foglalkoztat az önkormányzat.

Fontos és nagyságrendileg elsőbbséget élvez a kommunális és környezetvédelmi tevékenység.

Intézményrendszer átalakítása:

A jelentősebb döntéseket e téren a 2010-ben megválasztott képviselő-testület vállalta fel. Ma a városban egy vezetés alatt működik az általános iskola, egy vezetése van az óvodának és a két középiskola is összevonásra került. A korábbi években megfogalmazott elvek az egyes iskolák tanterem-szükségleteiről irreálissá váltak, a fogyó tanulólétszám az intézményi elhelyezést biztosító épületek felülvizsgálatának szükségességét eredményezte.

Az önkormányzatnak foglalkoznia kell a felszabaduló épületek és ingatlanok további hasznosításával, figyelembe véve a lakosság foglalkoztatási, infrastrukturális, kulturális igényeit és a fiatalok szórakozási lehetőségeit is.

A szociális ellátórendszer az elmúlt 10 évben jelentős fejlődésen ment keresztül, a 4 idősek ellátását biztosító intézményen kívül a Segítségel Élők Alapítványa is felvállalta a fogyatékkal élők segítségét. A fenntartásukban működő otthonban 16 fő elhelyezését. Az önkormányzat mellett a Református Egyház a legnagyobb intézményfenntartó a városban: az általános iskola és idősek otthona mellett 2011-től az Iskola utcai óvoda, valamint a Szociális Gondozási Központ működtetését is felvállalta, azzal az adottsággal, hogy az intézmények jelentős korszerűsítést igényelnek.

A megüresedett intézményi épületek hasznosítására vannak érdeklődések civil szervezetektől, akik szintén a szociális területen kívánnak ellátást nyújtani. Ez egyfajta lehetőség a felszabaduló intézményi ingatlanok hasznosítására és a foglalkoztatási gondok enyhítésére.

4. A város gazdaságának összefoglaló értékelése

A város az 1970-es évekig agrárváros volt, majd az ipartelepítés következtében agrár-
iparváros lett. Ezt a jellegét a mai napig megőrizte.

A rendszerváltozás után a földterület döntő hányada magántulajdonba került Hajdúnánáson is,
azonban a jelenlegi földhasználat-szerkezete alapjaiban gátolja a farmstruktúra kialakulását,
hiszen az egyes mezőgazdasági termelők földbirtokai általában több táblában találhatók. Az
egykoron 99 %-ban 4 nagyüzemre (Tedeji Állami Gazdaság, Béke Termelőszövetkezet, Új
Élet Termelőszövetkezet, Micsurin Termelőszövetkezet) koncentrált agrártermelés kiváló
műszaki eszközei helyett a családi gazdaságokban a termelés többnyire a leselejtezett és
feljavításukkal termelésbe vont eszközökkel indult. A földterületek nagyobb, optimális méretű
táblákban való művelése még ma is csak részben tekinthető kialakultnak.

A mezőgazdasági művelés eszközparkja mára kicserélődött. A területek művelése még csak
közelít a kornak megfelelő műszaki színvonalhoz.

Az Európai Unióban az átlagos birtokméret 30 ha. Ebből a tapasztalatból is látható, hogy nem
csak több száz, több ezer hektáron lehet életképesen termelni, hanem ennél kisebb
mezőgazdasági területtel rendelkező vállalkozások, családi gazdaságok is képesek korszerű,
gazdaságos termelésre. Ennek jelentőségét növeli, hogy felértékelődött az egészséges magyar
élelmiszer, melyeket főleg kisgazdaságokban lehet előállítani.

A város önkormányzati tulajdonú létesítményei közül elsősorban az egész évben üzemelő
gyógyfürdő emelendő ki.

Az önkormányzat a Polgármesteri Hivatalon és intézményein, illetve gazdálkodó szervezetein
keresztül látja el kötelező és önként vállalt feladatait. Az önkormányzat fenntartásában
működő költségvetési szerveknél és a kizárólagos önkormányzati tulajdonú – a 2011. évtől a
Hajdúnánási Holding Zrt. alá tartozó - HÉPSZOLG Kft.-nél, illetve a Hajdúnánási Gyermekek-
és Közétkeztetési Nonprofit Kft.-nél teljes munkaidőben foglalkoztatottak révén az
önkormányzat a legnagyobb foglalkoztató a városban.

1870-ben a város küzdött a vasútért, melynek települést érintő nyomvonaláért tetemes
költségvállalást, térítésmentes földeket és egyévi közmunkát kellett biztosítani. De ez az
egykori előrelátó áldozatvállalásnak köszönhető vasútvonal később bázist jelentett a
mezőgazdaság mellé megtelepülő ipari foglalkoztatásnak. Komoly malom és szalmaipar
alakult ki a század elejére, de ezt leszámítva a város 1945 előtt alig rendelkezett ipari
létesítménnyel, a meglévők pedig a lakosság elenyésző százalékát foglalkoztatták.

A Csiha Malom már 1896-tól a lakosság szolgálatában állt. A szalmaipar ugyan jelentős volt,
de nem lépett ki a háziipari keretek közül.

A következő lépés a magánkisipar átszervezése, a szövetkezeti kisipar megteremtése volt. A
Fa- és Fémipari KTSZ nyolc szakmával kezdte meg a lakosság szolgálatát. A
Városgazdálkodási Vállalat 1953-ban, a Ruhaiipari és a Vasipari Vállalat pedig 1954-ben
alakult. A konfekció ipar a 60-as évekre már közel 2 000 főt foglalkoztatott. Bár a nánási
üzemek, ktsz-ek, vállalatok évről évre fejlődtek, de a tömegesen jelentkező munkaerő
felesleget nem tudták foglalkoztatni. A városnak nagyipari létesítményre volt szüksége. Az új
üzem, a Budapesti Szellőző Művek Hajdúnánási Telepe 1960-ban rakta le alapjait. Az
iparosítást Hajdúnánás legnagyobb munkahelyeként a TUNGSRAM Rt. (Egyesült Izzólámpa
és Villamossági Rt.) gyáregységének beindítása-, később még néhány nagyobb üzem és
vállalat alakulása teljesítette ki. Megindult a város infrastrukturális fejlődése.

Az 1990-es évek rendszerváltása, gazdasági válsága azonban ismét visszavetette a fejlődés
lendületét. A 60-as, 70-es években betelepített ipari termelő üzeimeinket első között számolta
fel (ezek között a legfájdalmasabb a TUNGSRAM Rt. egy korszerű gyáregységének
bezárása), fojtotta meg a piacgazdaságra átállás, míg a bázist jelentő mezőgazdaság szerkezet-

átalakítása a szervezett foglalkoztatás helyett a bizonytalan kistermelést hozta, elkeseredettséget és csökkenő megélhetési körülményeket állandósítva a városban.

Hajdúnánáson a legtöbb embert foglalkoztató üzem a TUNGSRAM Rt. volt, közel 1500 főnek nyújtott megélhetést. A Részvénytársaság vezetői azonban 1994-ben a hajdúnánási gyáregység felszámolása mellett döntöttek, a dolgozók egy részét elbocsátották, egy kisebb részük pedig a hajdúböszörményi üzemben kapott munkalehetőséget. 1994 óta tehát a több mint tíz hektáros gyáregység üres, a GENERAL ELECTRIC, mint tulajdonos gondoskodik az épületek állagmegóvásáról és őrzéséről.

A hirtelen jött 17-18 % os munkanélküliség kezelésének egyedüli megnyugtató megoldása az üzemi termelések újraindítása lehet mind az ipar, mind a mezőgazdaság terén. Jelenleg a textiliparban hozzávetőleg 600 főt, a gépgyártásban mintegy 200 főt foglalkoztatnak.

A 90-es évek hozta kedvezőtlen gazdasági helyzetünkben való kitörés egyik lehetőségét a gyógyidegenforgalom fejlesztésében látta első döntései közt az önkormányzat, amihez a fejlesztési projektet az oxfordi egyetem készítette 1991-ben, befektetők érdeklődésének felkeltése céljából.

A gyógyfürdő szerepe egyöntetűen fejlesztési értékűvé vált az önkormányzat számára. Ezért erejéhez mérten lassú, de évről évre eredményes arculatformálást hajt végre, a medencék kicsempézésével, a hideg és meleg vizes kutak hosszútávra szolgáló felújításával, a téli fürdözést és gyógyászatot szolgáló fedett fürdő végrehajtott rekonstrukciójával, bővítésével.

A strand vonzással bírt a Borsod megyeiek számára, akik a szolgáltatások igénybevételét állandósítva hétfégi házak építésével üdülőtelepet hoztak létre a strand szomszédságában.

SWOT analízis: Gazdaság

Erősségek	Lehetőségek	Gyengeségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> - Jó elérhetőségű, vállalkozásra alkalmas fejlesztési területek állnak rendelkezésre. - autópályák közelsége - gyógy- és termálvíz vagyion - Jó minőségű termőföld 	<ul style="list-style-type: none"> - Az európai közlekedési folyosók mentén hosszú távon megvalósuló fejlesztések még kedvezőbb helyzetbe hozzák a térség közlekedés-földrajzi pozícióját. - M35 autópálya tovább-építése Berettyóújfalunagykereki- Románia (észak erdélyi autópálya) irányába. -M3 autópálya tovább-építése Záhony térsége-Ukrajna irányába. - Fentiekre alapozottan új gazdasági vállalkozások betelepülése, az előkészített ipari területekre. - Gyógy- és termáلتurizmus valamint a kapcsolódó üdülőterületek fejlesztése, az épített környezet értékeire alapozott idegenforgalmi fejlesztések. (védett épületek és a hajdúvárosokra jellemző, különleges gyűrés- sugaras település-szerkezet) 	<ul style="list-style-type: none"> - Hiányzó működő tőke - Integráció elmaradottsága - Feldolgozó ipar jelentős elmaradottsága - gyógy és termáلتurizmus kiépítetlensége - a hazai cukorgyárak leépítésével megszűnt a cukorrépa termesztés 	<ul style="list-style-type: none"> - Nem sikerül befektetőket találni a tervezett gazdaságfejlesztéshez - A mezőgazdasági vállalkozások termékszerkezete, földhasználata - Nem sikerül megfelelő befektetőket találni a gyógy és termáلتurizmus fejlesztésére - Nem sikerül az értékes épített értékek megőrzése

5. A település története és alakító hatásai

A) TELEPÜLÉSTÖRTÉNETI ÖSSZEFOGLALÁS:

Különböző népcsoportok már a csiszolt kőkorszakban éltek ezen a területen (i.e. 4500-2500). Hajdúnánás határában megtalálhatjuk a Nagy Ároksánc-rendszer emlékét őrző Csörsz-árkot, amely a kutatások szerint a szarmaták országát védte a germán törzsek ellen. A IV. sz. második felében érkeztek ide a gepidák, majd a század végén a hunok és az avarok. Az írott emlékek három olyan falura vonatkoznak, melyek a mai Hajdúnánás határában belül helyezkedtek el: a XIII. századtól említett Nánás, a XIV. sz. elején feltűnő Tedej, és csak a XVI. századtól adathozható Varjas.

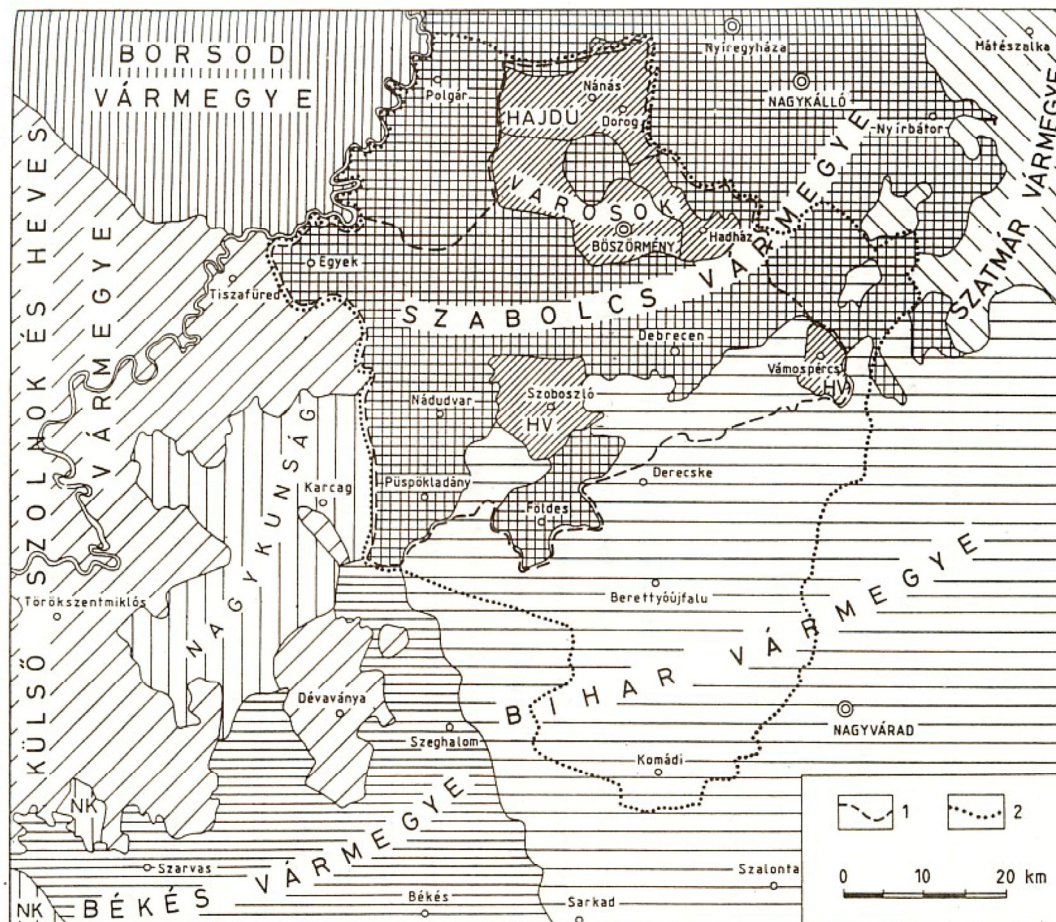
A Váradi Regestrum említi először Nánást, amely a későbbiekben Nánásmonostora néven bukkan fel, ekkor tehát templomos község volt. 1301. évi adatok szerint a település valószínűleg a tatárjárás következtében teljesen elnéptelenedett. 1421-ben Nánás Brankovics György szerb fejedelemre adományoztatott, akit az 1450-es országgyűlésen a törökkel való szövetezése miatt megfosztották magyarországi birtokaitól. Ezt követően Hunyadi János, majd Mátyás király kezébe került, az 1490-es országgyűlés pedig Korvin Jánosnak ajándékozta. Nánásmonostort később Szapolyai János birtokolta. 1556-ban hódoltsági terület lett. Bocskai mozgalma nyomán mintegy 1800-2000 hajdú települt le a nemesi szabadságjogok birtokába került mezővárosban.

Nánás részt vett a szabadságharcban is Rákóczi oldalán. Megtorlasként a császáriak kétszer dúlták fel a várost. A megfogyatkozott lakosságot 1709-ben pestis tizedelte, továbbfokozva a nyomort. A XVIII. században a tősgyökeres hajdúk és a bevándorolt nemesek között okozott feszültséget a teherviselés és a határirtóklás kérdése. A határkérdés csak a XIX. sz. derekára rendeződött, ekkor vehetett nagyobb lendületet a földművelés, az addig jellemző állattenyésztés mellett.

Az 1848-1849-es szabadságharc idején a hajdúk két népfelkelő századát egyedül Nánás szolgáltatta. A város a kiegyezést bizalmatlanul fogadta, és továbbra is kitartott a függetlenségi eszme mellett. A békés fejlődés csak 1876-ban vett nagyobb lendületet. A Hajdú vármegye megalakulásakor a mezőgazdaság szerkezetében jelentős változások történtek, a szántóföldi művelés egyre nagyobb teret hódított az állattenyésztéssel szemben. Az ipari és kereskedelmi élet lassan fejlődött Hajdúnánáson. A XVIII. században csak a malomipar volt jelentős, 50 malom működött a városban. Különösen nevezetes iparág volt a szalmakalap-készítés a múlt században. Vásártartási jogot 1799-ben nyert Hajdúnánás hetivásárookra, és évenként 4 országos vásárra. Különösen állatvásárai voltak híresek.

A XIX. sz. végére lényegében kialakultak a város közigazgatásának főbb keretei. A társadalmi, kulturális, politikai élet a XIX. sz. utolsó évtizedére sokszínűvé és mozgalmassá vált (Hajdúnánási Kaszinó, Polgári Olvasókör, „Nánási Lapok” c. Újság, Hajdúnánási Dalárda). 1940-es adatok alapján lakosainak száma 17996 fő volt. Egynegyed részük élt a külterületen. A II. világháború hadieseményei során épületekben nem szenvedett jelentősebb károkat a város, más tekintetben azonban jelentős volt a veszteség. Mintegy hétszáz városi lakos a fronton lelte halálát, majd 1944 tavaszán a település csaknem teljes zsidó lakosságát - ezernél több embert - deportálták. Abban az évben még egy csapást elszenvedett a város: november 3-án hurcoltak el ötszáz helyi férfit, közülük a Gulagról alig harmincan tértek vissza. Hajdúnánás a mai napig megérzi ennek a kétezer embernek az elvesztését, hiszen szinte nincs család, amelyet ne érintene ez a fájó időszak. A városban 1948-ban jött létre az első szocialista közös gazdaság, amelyből később három termelőszövetkezet alakult. Az állami gazdaság 1949-50-ben alakult meg Tedejen az állami földtulajdonba került területeken.

A Tedeji gazdaság „rabgazdaságként” működött eredetileg, a hortobágyi munkatábor egyik telephelye volt, ahol embertelen körülmények között éltek és dolgoztak a deportált családok. A termelészövetkezetek kialakítása, a föld közös tulajdonba vétele a korábban megszokott paraszti gazdálkodás teljes felszámolásával járt, amely a vidéki társadalom heves ellenállásába ütközött. A kollektivizálás lassú haladása, és a vidéken kialakult közhangulat miatt a kulákság, a kizsákmányoló gazdagparaztságot tették felelőssé. A célok eléréséhez, a termelészövetkezeti tulajdon kialakításához és a vidéki társadalom megtöréséhez nagyban hozzájárult az ún. tagosítás is. Abból a megfontolásból ugyanis, hogy a gazdaság nagyüzemi termelés érdekében az újonnan alakuló szövetkezetek szétszórtnak fekvő földjeit egyesíteni kell, az egyéni gazdálkodást folytató parasztokat földjeik cseréjére kötelezték. A tagosítást legtöbbször úgy hajtották végre, hogy a jobb minőségű földek kerültek a téveszek birtokába, míg a gazdák a határ távolabbi pontjain található, rosszabb terméseredményeket hozó földeket kaptak cserébe. Hajdúnánáson 1960 végére a paraszti lakosság 80%-a írta alá a nem egyszer kikényszerített belépési nyilatkozatot. A tsz-ek területe ekkor 28.500 holdra rúgott, amelyen 3200 család gazdálkodott.

A Tiszántúl középső részének igazgatási térképe Hajdú-vármegye létrehozása előtt. (Görög Demeter: Magyar Atlasz azaz a magyar-, horvát és tótországi megyék és szabad kerületek földképei c. műve.)

Jelmagyarázat: 1. Hajdú vármegye határa 1876-1949/50 között, 2. Hajdú-Bihar megye határa 1949-50 óta.

Az 1958-ban megállapított állami támogatás és a korábbinál tervszerűbb szervezés eredményeképpen kialakult a szövetkezeti rendszer. A gazdaság területén az 50-es évek elején jelentős beruházásokat hajtottak végre, szarvasmarha istállók, sertéstelepek, nagy kapacitású magtárolók épültek.

A város első nagyipari létesítményei 1960-tól kezdve települtek a városba. Lassan, de biztosan megindult a város infrastrukturális fejlődése. Kezdetét vette a közmű- és közvilágítás hálózatának kiépítése. 1962-ben megnyitották a Városi Fürdőt. Az 1970-es években nagyarányú állami lakásépítési programot hajtottak végre, amelynek révén sokan jutottak komfortos, korszerű lakáshoz, igaz az uniformizált többszintes épületek sok helyen tönkretették a város egységes és szép arányú arculatát.

Az 1990-es évek rendszerváltása egy időre visszavetett a fejlődés addigi lendületét. A hajdúnánási üzemek többségét sem kímélte a kibontakozott gazdasági válság. A talpon maradtak is jelentős létszámcsökkentéssel járó átalakuláson mentek keresztül, ezért a munkanélküliek száma az 1990-es évek elején gyors ütemben növekedett. Az új évezred küszöbén új reményekkel és tervekkel indult el a város. A térségi kapcsolatok erősítésével, az M3-as autópálya megépítésével, az Európai Unió pályázati lehetőségek kihasználásával, új vállalkozások városba telepítésével, a fürdő és idegenforgalom jobb kihasználásával új lendületet kaphat Hajdúnánás fejlődése.

B) A VÁROS MÚLTJÁBÓL, HAGYOMÁNYAIBÓL MEGTARTANDÓ ÉRTÉKEK MEGHATÁROZÁSA

A város épített környezetének értékeit feltáró és rendszerező, a megőrzésük érdekében szükséges teendőket, illetve a velük kapcsolatos bánásmódot meghatározó 2005 évben elfogadott Az épített örökség helyi védelmével foglalkozó rendelet felülvizsgálatra szorul. Ezt megelőzően jelen fejlesztési koncepcióban a legfontosabb értékek kerülnek meghatározásra. Azok, melyeket az értékvédelmi szabályozásban és a rendezési terv készítésében egyaránt figyelembe kell venni.

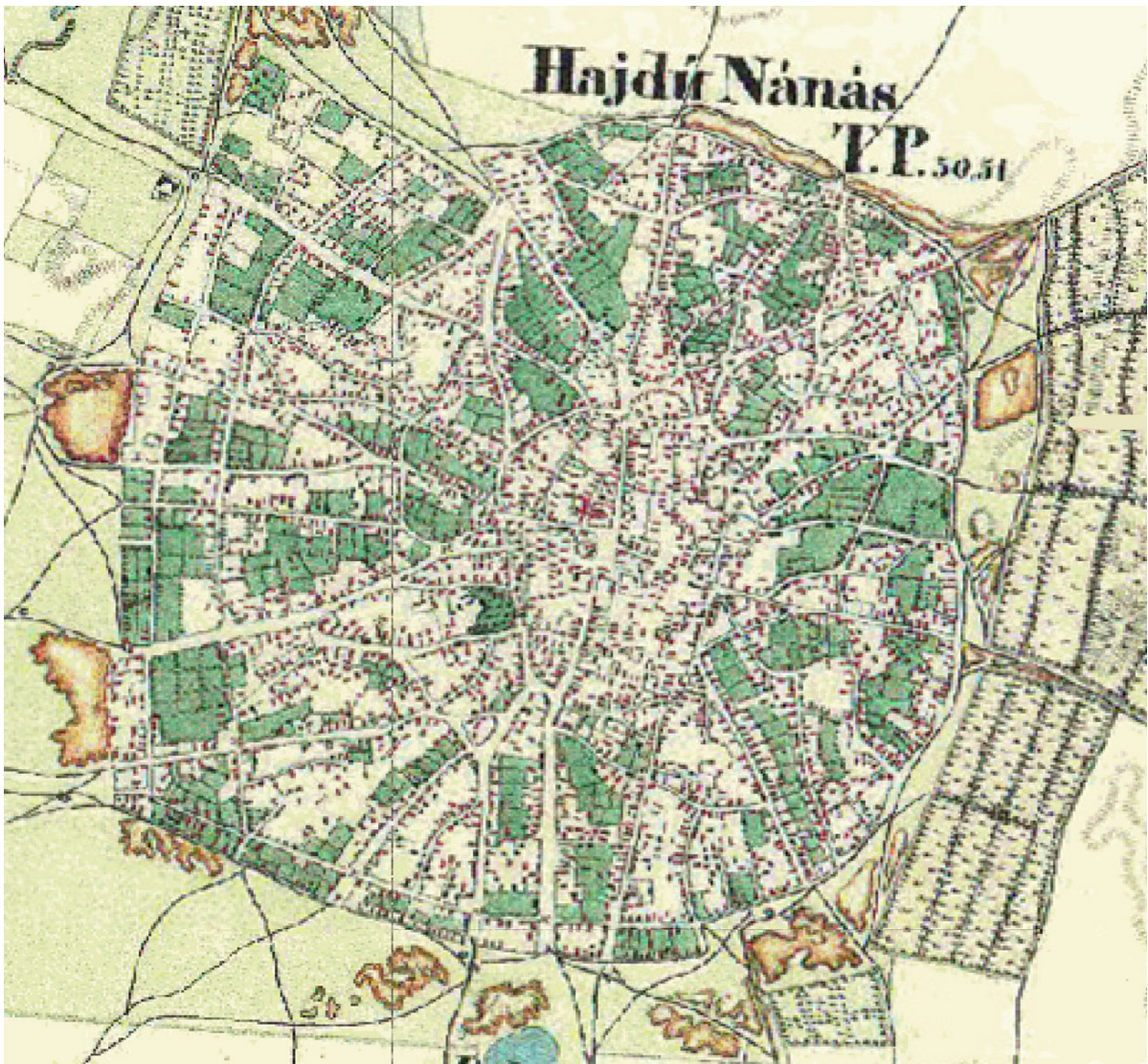
-Településszerkezet:

A város kétbeltelkes területhasználatával alakult ki, jellemzően sugaras halmazos településszerkezettel párosulva. A XVI-XVIII. században a belső, el sem kerített apró lakótelkek területét a sokkal nagyobb gazdálkodási célokat szolgáló „ólas-kertek” övezete vette körül. A XIX. század folyamán megszűnt az „egy család, két telek” jellegű területhasználat, de a városalaprajzban máig megőrződött a belső utca- és telekhálózat sűrű osztása és a külső sáv nagytömbös, nagytelkes rendszere. A város megtelepedése az észak-déli és kelet-nyugati irányú városos átvezető utak csomópontja körül kezdődött, feltehetőleg a tatárjárás utáni újratelepedéssel a régi Árpádkori falu helyén.

A városközpont a középkori város területének felel meg, melynek határa a kiskörút. E szerkezeti egységen belül a két fő szerkezeti vonallal párhuzamos feltáró utak, szabályos tömbök, és bennük szabályos, de kisméretű lakótelkek jöttek létre.

A nagykörútig eső területen a négy fő közlekedési irány kiegészül több sugárirányú feltáró úttal. A kialakult tömbök levélerezetet utánzóan további kisebb tömbre bomlanak. A nagyobb tömbök feltárása zsákutcákkal, közökkel, zugokkal történt.

A nagykörút a történelmi, azonos szerkezeti jegyeket magánviselő szerkezeti egység határa. A gyűrűs sugaras, a nagyobb tömböket zsákutcákkal (zugokkal) feltáró utcahálózat Hajdúnánás településszerkezeti értéke.

II. Katonai felmérés (XVIII. sz.)

A városközpont távlati, felújítás előtti képe

-Meghatározó városképi együttesek, épületek:

Hajdúnánás városképileg frekventált területe a szűk városmag, a kiskörúton belüli övezete. Itt még sok régről ránk maradt, múltat idéző hangulatú épület áll, kecses léptékekkel és homlokzatképzéssel. Kiemelkedő értékű épületek: a Református templom, a Tájház és a Zrínyi M. 17. szám alatti lakóház, valamint a szőlőskerti csőszkunyhók is, mely utóbbiak műemléki védelem alatt állnak.

Műemlék: Református templom, templomerőd mai és egykori képe

A város épületei helyi hagyományos építészeti értékük alapján jelenleg öt kategóriában vannak nyilvántartva.

- 1.) Műemlék, illetve műemléki védelemre érdemes épületek
- 2.) Kiemelt helyi védelemre érdemes épületek
- 3.) Helyi védelemre érdemes épületek
- 4.) Helyi értéket képviselő épületek, nyilvántartásba vétel céljából
- 5.) Jellegzetes épületek, nyilvántartásba vételük megfontolást igényel

Műemlék: Tájház (Hunyadi u. 21.)

A XIX. század végén épült háromszatú, nádfedeles, népi klasszicista stílusú lakóház. Kőpillérekkel épített tört tornácát a padlásfeljáró és a kinyúló kamra zárja le. Egyetlen szobája az utcára néz.

Műemlék: Csohány (Zsigmond) kúria, Zrínyi u.17.

A Csohány család népies klasszicista stílusú kúriáját a helytörténeti adatok szerint 1820-ban emelték, felépítése minden bizonnyal Csohány Zsigmond nevéhez fűződik, aki Hajdúnánás tanácsnoka volt.

A kúriát a II. világháború után lakóházként hasznosították, napjainkban is ezt a funkciót tölti be.

Városháza (Köztársaság tér 1.)

Az 1874-ben épült eklektikus városháza a nagyméretű saroktelken úgy helyezkedik el, hogy rövidebbik oldala fordul a tér felé. A tér megfelelő kialakítása érdekében mégis ide került a fontosabb homlokzat. Ez a hagyományos kompozíciós rendet követi: hangsúlyos középrizalitja tartalmazza a főbejáratot. Nagytermében a debreceni Takács István millenniumi festményei láthatók.

Egykori Bocskai Szálló, ma Városi Művelődési központ

A Berger Jenő által tervezett intézmény egykor Bocskai Vendéglőként működött, és 1895-ben épült eklektikus stílusban. Sokáig szálloda, vendéglő és bálterem is volt benne, amelyek 1930-ig látták el funkciójukat, ezután átalakították mozivá, majd a II. világháború után a kultúra házává vált, és ma is a művelődést szolgálja. 1988-ban egy modern, 380 férőhelyes színházteremmel bővült

Egykori Járásbíróság (Köztársaság tér)

1909-ben épült, egykori Járásbíróság. Nánás városának 1605-től pallos joga volt. Az igazságszolgáltatást a kapitány és a 12 esküdt gyakorolta 1744-ig. Az 1872-ben megalakult Járásbíróság önálló épületet kapott az építkezés befejeztével. A tervet Somogyi Gyula tervei alapján Jablonszky Ferenc fejlesztette tovább. 1951-ben a Járásbíróság megszűnt, az eklektikus épület a közelmúltig diáktotthon volt.

A gimnázium alapítása 1656-ban történt, mikor a Debreceni Kollégium Szenci Márton személyében rektort küldött a városba. A Kollégium partikulájaként működő iskola négy, majd 1860-tól hat osztállyal működött. A mai épület 1906-ra épült fel a Bocskai utcán, Orth Ambrus tervezésével, valamint Weil Rezső és Szilárd Lajos építészek vezetésével.

Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium, (Bocskai u.29.)

Építési ideje, tervezője nem ismert. Az épület bal szárnyában a Hajdúnánási Takarékpénztár, jobbra az egykori Úri Kaszinó működött. 2007-től a Helytörténeti Gyűjteménynek ad otthont, amely állandó és időszakos kiállításokkal várja látogatóit.

Helytörténeti Gyűjtemény (Bocskai utca 13.)

A városházához hasonlóan az iskola épületének is a rövidebbik oldala tekint a térre, így azt alakították ki főbejáratként. A vakolatdíszekkel keretezett barokk homlokzat tengelyében az oszlopokkal kiemelt, erkéllyel fedett kapu.

Református Általános Iskola Fő téri iskola, Köztársaság tér 11.

Hajdúnánáson az első önkéntes tűzoltó és életmentő szervezkedés 1879-ben történt. A Tűzoltó csoportnak, többszöri feloszlás után, 1890-ben szignált alapító levelet a belügyminiszter. A Tűzoltóság először a Városházán állomásozott, csak 1946-ban került a Bocskai u. 27. sz. alatti épületbe.

Tűzoltóság, Bocskai u. 25.

Berencsi- kúria, (Nikodémusz István u. 19. sz.)

A historizáló stílusú kúriát a helytörténeti adatok szerint 1910 táján építtette Berencsi Gyula a fia, Dr. Berencsi Gyula számára. Az épület formavilágában az utcai homlokzaton a barokk, az udvari homlokzaton a klasszicista stílusjegyek dominálnak. A Csokonai utca felőli részén istálló, postakocsi-szín és kocsislakás állt. Ezek akkor épültek, amikor Berencsi Gyula több évtizeden keresztül Hajdúnánás postamestereként működött.

6. A települési terület (belterület és a hozzá csatlakozó beépítésre szánt területek) szerkezete és felhasználása:

Hajdúnánás belterületének nagysága: 1.032 hektár.

A város kétbeltelkes területhasználattal alakult ki, jellemzően sugaras halmazos településszerkezettel párosulva. A XVI-XVIII. században a belső, el sem kerített apró lakótelkek területét a sokkal nagyobb gazdálkodási célokat szolgáló „ólas-kertek” övezete vette körül. A XIX. század folyamán megszűnt az „egy család, két telek” jellegű területhasználat, de a várossalaprájzban máig megőrződött a belső utca- és telekhálózat sűrű osztása és a külső sáv nagytömbös, nagytelkes rendszere.

A településszerkezet fejlődése:

- A város megtelepedése az észak-déli és kelet-nyugati irányú városon átvezető utak csomópontja körül kezdődött, feltehetőleg a tatárjárás utáni újratelepedéssel a régi Árpádkori falu helyén.
- A városközpont a középkori város területének felel meg, melynek határa a kiskörút. E szerkezeti egységen belül a két fő szerkezeti vonallal párhuzamos feltáró utak, szabályos tömbök, és bennük szabályos, de kisméretű lakótelkek jöttek létre.
- A nagykörútig eső területen a négy fő közlekedési irány kiegészül több sugárirányú feltáró úttal. A kialakult tömbök levélerezetet utánzóan további kisebb tömbre bomlanak. A nagyobb tömbök feltárása zsákutcákkal, közökkel, zugokkal történt.

A nagykörút a történelmi, azonos szerkezeti jegyeket magánviselő szerkezeti egység határa. A nagykörúton kívüli területek új lakótömbjei ipari- és intézmény területe már nem követik szigorúan, nem folytatják szervesen a tiszta gyűrűs- sugaras településszerkezetet. A folyamatosan jelentkező telekigényt a csatlakozó kertségek lakóterületté történő átminősítésével, telekrendezéssel, a kis- és nagykörút közötti tömbök zsákutcás feltárásával, valamint a nagyobb méretű telkek megosztásával elégitették ki. Az ipari területek a város déli- délkeleti és nyugati- északnyugati szélén alakultak ki.

A településszerkezet meghatározó eleme a város déli szélén, a Debrecen-Tiszalök vasútvonal várossal ellentétes oldalán kialakult rekreációs és pihenő terület. Az 1962-ben megnyílt gyógyvízű strandfürdő és a környezetében, vonzásában kialakult üdülő-, sport- és pihenőterületek a város fő idegenforgalmi értékét jelentik. A kialakult terület nyugati irányba a Keleti Főcsatornáig történő bővítése jelentős tartalék területeket jelent.

Az itt működő téglagyár az agyag kitermelése után visszamaradó gödröket rekultiválta és horgászásra alkalmas halastavakat alakított ki.

A téglagyár jelenleg nem üzemel. Az agyag kitermelése után visszamaradt tavak és azok környezete a vízi- és horgászturizmus számára kiváló fejlesztési lehetőséget jelentenek.

A) LAKÓTERÜLETEK, LAKÁSÉPÍTÉS

A megnövekedő lakásigény kielégítését Hajdúnánáson is a 60-as években beindult tömblakásépítéssel, majd a 80-as évektől lakótelepek felvállalásával tudták kielégíteni. Az önkormányzati lakásállományt is ez az időszak erősítette meg.

A 60-as, 70-es évek belvizes időszakainak révén a városra oly jellemző alapozás nélküli, vagy egy-két sor téglalapra épült, egyszerű, régi vályogházakat tömegesen törölte el az új, komfortot nyújtó magas téglapületek tömege. Ez az időszak egészséges és komfortos otthonhoz juttatta a lakosok döntő részét, ám a gyorsan lezajlott építési hullámmal egy időben le kellett mondania a városnak a színes, váltakozó formavilágú, helyi sajátosságokat is tükröző lakóépületek alkotta utcaképekről. Helyette országosan uniformizált településképet kapott a város jó néhány településrésze, átformálva a városközpont szerkezetét és arculatát is.

A főtérben rejlő értékes történeti örökség hangulati kisugárzása révén az idekerülő épülettömbök az olcsóságra törekvés miatti sivár lakótelepi építészettől megmenekülten, tisztelettudóbban kerültek megformálásra. A környék legszebb főterének karakterét adó térformálást és annak léptékét túlzottan nem sértették, a meghatározó épületegyütteseket akusztikai elemként megtartották.

A napjainkat jellemző élethelyzet váltással felértékelődött a sűrű osztású belső utca- és telekhálózat is. A megszorodó siker- és kényszervállalkozások a központ felé koncentrálnak. A társadalmi-gazdasági helyzetből feléledt, illetve a változó életmódból adódó igényeknek az örökölt településszerkezet megfelelő. A belső, drágább telkek iránt korábban tömeges igény nem jelentkezett. Az olcsón megvásárolható újosztású telkek a város peremvonalai duzzadásával jártak, elöregedésre ítélve a belső, épített környezetet adó épületeket.

A lakosság több mint 15 %-a ma tömblakásban él. Jelenleg Hajdúnánáson mintegy 6860 db lakás van, ebből több mint 100 lakás áll üresen, ami természetesen nem azt jelenti, hogy lakástöbblet van. Ennek oka, hogy olyan műszaki állapotban vannak, ami miatt nem lehet lakni azokat.

Lakónépesség: 17 799 fő.

Hajdúnánáson a lakások mindegyikébe be van vezetve az ivóvíz és villamos energia. A lakások mintegy 79%-a a vezetékes gázhálózatra is rákötött már korábban. 650 db lakás van a távfűtésbe bekapcsolva. A település nagy része, a lakások mintegy 80%-a van rákötve a szennyvízhálózatra.

Lakással való ellátottság

Összes lakásszám:	6.860 db
Ebből kertes:	5.717 db
Tömblakás:	1.143 db

Lakássűrűség: városi átlag 6 db/ha

Az ivóvíz- és szennyvíz elvezetési, tisztítási szolgáltatást, valamint a távhő szolgáltatást a Hajdúnánási Építő és Szolgáltató Kft. végzi, míg az E.ON Hungária Zrt. biztosítja helyben a villamos energia, a TIGÁZ Zrt. pedig a gázszolgáltatást. A Hajdúsági Hulladékgyűjtési és Szolgáltató Kft. végzi a hulladékgyűjtést és a hulladékkezelést.

Kft. végzi a települési szilárd hulladék elszállítását, a kommunális hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya 95 %.

A lakásépítés mértéke 1994-ig folyamatosan csökkent, majd a szociálpolitikai kedvezmények 1995. évi korrekcióját követően újra nőtt 1998-ig. E téren az 1994. és 1998. éveket tartjuk a mélypontnak, amikor csak 25, illetve 23 lakás épült. Jelenleg is mélypontnál tart a lakásépítés. Ma az új házat építők meglehetősen eltérő, sokszor sajnos már nem a hajdúságra jellemző megjelenésű, hanem amerikai, vagy mediterrán típusú épület iránti igénnyel fordulnak a tervezőkhöz. A városrendezési, utcafépítési elvárások megfogalmazása, helyi szabályozása emiatt is egyre fontosabb.

B) GAZDASÁGI TERÜLETEK, ÜZEMI LÉTESÍTMÉNYEK

A gazdaság adottságainak elemzésével, az I./4. fejezet foglalkozik részletesen.

C) ZÖLDTERÜLETEK

A város zöldfelületi rendszerének fontos részei a közparkokon, a sport- és fürdő területeken és az értékes faállományú utcákon kívül a jelentősebb fásított, parkosított területtel rendelkező intézmények (nevelési- oktatási létesítmények) telkei, a templomkertek, a temetők és kegyeleti parkok, védő zöldterületek is.

A város és a strand közötti kapcsolatot képező utak (elsődlegesen a Jókai, Bocskai, és ezeket összekapcsoló Baross, illetve Kéky Lajos, valamint az Attila u.) külsejükben, gondozottságukban, parkosításukban a jelenleginél nagyobb odafigyelést igényelnek.

A mellékutcákétól szélesebb járdákra (pl. a Jókai utcai járda és környezete nem sugall „üdülovezeti előhangulatot”) megpihenést nyújtó köztéri padokra, szemétygyűjtőkre van szükség. A csapadékvíz elvezető árkok zárttá tételével parkosítható, rendezett felületeket nyerhet a város. Az önkormányzat éves növénytelepítési programjában élvezzenek prioritást az itt lakók közül telepítési igénnyel, azok gondozási szándékával fellépők. Utcára ültetendő növényekkel való segítségük célszerű lenne.

A város közigazgatási területe: 258,16 km², melybe beletartozik Tedej is, külterülete pedig 236,15 km². Az összes közhasználatú zöldterület 219000 m², ebből:

- 142000 m² park, (ebből 8000 m² virág, 66000 m² fű és cserje, 68000 m² egyéb)
- 12000 m² (4 db) játszótér,
- 65000 m² parkerdő, pihenőerdő, véderdő.

Az egy lakosra jutó nyilvános (hozzáférhető) zöldterületek aránya: 11,8 m²/fő.

Évek óta nagy gondot fordít a város a közterületek megfelelő karbantartására, parkosítására, parlagfű irtásra. Erre a lakosság egészségi állapotát is figyelembe véve azért is szükség van, mert a parlagfű nagy területű elterjedése miatt egyre több az allergiás megbetegedés.

D) INTÉZMÉNYTERÜLETEK, INTÉZMÉNYEK

A sajátos történelmi, gazdasági-társadalmi fejlődés eredményezte, hogy Hajdúnánás középvárosi ellátó funkciói többnyire csak a saját közigazgatási határában belül érvényesülnek, bár valamelyest áttérjednek a szomszédos Hajdúdorog és Görbeháza települések irányába is.

Hajdúnánás a szellemisége révén, melyet a nagy hagyományokkal rendelkező erős alap és középfokú oktatási intézményeinek is köszönhet, térségi szerepkört tudott elérni. A Bocskai István Általános Iskola, Gimnázium, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény és Egységes

Pedagógiai Szakszolgálat tagintézményi kereten belül látja el az egységes pedagógiai szakszolgálati feladatokat nemcsak Hajdúnánás és Hajdúdorog közigazgatási területén, hanem a Polgári Kistérségi Többcélú Társulásával kötött megállapodás alapján a társuláshoz tartozó településeken. (Polgár, Görbeháza, Tiszagyulaháza, Újtikos, Újszentmargita, Folyás).

A Hajdúnánási Önkormányzati tűzoltóság új elnevezése szerint: Hajdú-Bihar Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Hajdúnánási Katasztrófavédelmi Kirendeltség látja el Hajdúdorog, Polgár, Görbeháza, Újszentmargita, Tiszagyulaháza, Újtikos és Folyás települések tűzvédelmi és polgári védelmi feladatait. Az átszervezés folytán a megyehatárt átlépve Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyugati részén is ellátja a tűzoltási feladatokat Tiszavasvári, Tiszalök, Tiszadada és Szorgalmatos településeken.

A Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ Hajdúnánási Kirendeltsége illetékessége Hajdúnánás és Hajdúdorog városokon kívül kiterjed a korábbi Polgári Kirendeltség területére is, vagyis Görbeháza, Polgár, Újtikos, Tiszagyulaháza, Folyás és Újszentmargita településekre is.

A Hajdúnánási Rendőrkapitányság illetékessége kiterjed Hajdúnánás, Hajdúdorog, Polgár városok, valamint Görbeháza, Újtikos, Tiszagyulaháza, Folyás, Hajdúnánás-Tedej, Görbeháza-Bagota települések területére, ahol nyomozó, szabálysértési és közigazgatási hatóságként, továbbá rendészeti jogkörében, a hatáskörébe tartozó ügyekben első fokon jár el. Az Országos Mentőszolgálat Észak-alföldi Regionális Mentőszervezet Hajdúnánási Mentőállomásának ellátási körzetéhez tartozik Hajdúnánás, Hajdúdorog, de ellátási feladatokat végez a többi környező településen, valamint az autópályán is. A környező települések betegei számra is szolgáltató Tüdőgondozó Intézetet működtet az önkormányzat. A Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ Hajdúnánási Kirendeltségének működési területe a szolgáltatások tekintetében Hajdúnánás és Hajdúdorog illetékességi területére terjed ki.

Hajdúnánás azon települések közé tartozik, ahol az önkormányzat a jogszabályi kötelezettségének eleget téve a város lakossága számára valamennyi, törvény által előírt kötelező szociális szolgáltatást biztosítja.

A szociálisan rászorulókat megsegítésére nemcsak a szociális szolgáltatások révén, hanem költségvetésének függvényében pénzbeli és természetbeni ellátások formájában is igyekszik a legkritikusabb helyzetben lévő egyéneket, családokat segíteni.

A városban működő civil szervezetek aktivistái segítségével további gondoskodásra számíthatnak elsősorban a szociálisan rászorult, beteg, idős emberek. A helyi közösségek a különböző egészségmegőrző, segítségnyújtó, kulturális programjaikban fontosnak tartják, és az önkormányzattal való együttműködés erősségének tudják, hogy a részükre átadott önkormányzati támogatásnak az általuk hozzáadott értékkel való továbbadása a városlakók számára nagy kincs, nemes cél szolgálata.

Hajdúnánás Városi Önkormányzat a város megújulásával is igyekszik vonzóvá és képessé tenni a települést az itt lakók és az idelátogatók számára új munkahelyek létesítésére, idegenforgalmának növelésére.

Hajdúnánáson más fenntartók -megyei önkormányzat, egyház, civil szervezet - által működtetett szakosított szociális szolgáltatások is elérhetők. Ez egyrészt az ellátásokat igénylők szempontjából, másrészt az ott foglalkoztatott munkaerő szempontjából fontos tény.

Oktatási, nevelési létesítmények:

- Városi Bölcsőde,
- Hajdúnánási Óvoda (1.sz. Óvoda, 2.sz. Óvoda, Napsugár Óvoda, Hétszínvirág Óvoda, 7. sz. Óvoda, Eszterlánc Óvoda),
- Bocskai István Általános Iskola, Gimnázium, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény és Egységes Pedagógiai Szakszolgálat (1 tagintézmény, 3 intézményegység),
- Hajdúnánási Református Általános Iskola és Óvoda
- Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium, Szakközép-, Szakképző Iskola és Kollégium (3 intézményegységgel).

Művelődési, kulturális, sportlétesítmények:

- Nánás Pro Cultura Nonprofit Kft - Kéky Lajos Városi Művelődési Központ,
- Móricz Pál Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény, melyben - „Kitaszítottak” állandó kiállítás, Tájház
- Ifjúsági ház, Teleház
- Somorjai László Városi Sportszarnok, Sporttelep.

A közművelődést művelődési központ és könyvtár szolgálja. A könyvtár értékes helytörténeti gyűjteménnyel és több mint 60 ezer kötettel várja látogatóit. Alapfeladatának ellátásán túl, információs központtá, valamint a kultúráért tenni akarók kedvelt találkozó helyévé vált. Rendezvényei sokoldalúak, hagyományteremtőek. A művelődési központban 380 főt befogadó színházterem működik. Rendezvényeik gondosan, egymáshoz illeszkedően nyújtják a város lakossága és az ide látogató vendégek számára a kulturált kikapcsolódást.

Egészségügyi, gyermekvédelmi és szociális létesítmények:

- Városi Szakorvosi Rendelőintézet és Ápolási Intézet (házi orvosi rendelés, gyermekorvosi rendelés, szakrendelések, fogászat)
- Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat
- Hajdúsági Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ hajdúnánási lakásotthonok
- A Református Egyház fenntartásában működő Idősek Otthona, és Szociális Gondozási Központ
- Hajdúnánási Humán Szolgáltató Otthon
- Hospit Egészségügyi Szolgáltató Kkt.
- Segítségrel Élők Otthona

Hajdúnánáson minden, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Szt.) által előírt szociális ellátás biztosított, emellett a városban működnek civil szervezetek, amelyeket a segítségre szoruló, valamint a hátrányos helyzetű városlakók szintén igénybe vehetnek (Vöröskereszt, támogató szolgálatok, házi segítségnyújtó szolgálatok). Ezek az intézmények a település központi övezetében, jól megközelíthető helyen működnek, többségük legalább részben akadálymentesített, azonban a jogszabály által előírt, teljes körű akadálymentesítés megvalósulásához még több hiányosságot pótolni kell.

Hajdúnánás, mint 10 ezer főnél nagyobb, de 30 ezer főnél kisebb lakosságú település, az Szt. 86. §-a szerint az alábbi személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások megszervezésére köteles:

- étkeztetés,
- házi segítségnyújtás,
- családsegítés,
- idősek nappali ellátása,
- pszichiátriai betegek, illetve szenvedélybetegek nappali ellátása,
- fogyatékos személyek nappali ellátása.

A városban mindezen alapellátás biztosított, szakosított ellátás keretében pedig ápolást, gondozást nyújtó intézmények működnek, részben egyházi, részben megyei önkormányzati, részben pedig alapítványi fenntartásban. Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény a Polgári u. 12. szám alatt található, mely egyházi fenntartásba került.

A Magyar u. 46. szám és a Fürdő u. 1. szám alatt pedig pszichiátriai betegek, ill. idősök bentlakásos otthonai működnek, melyet a megyei önkormányzat tart fenn. Idősök otthona – református egyházi fenntartásban - működik még a Köztársaság tér 12. szám alatt.

Alapítványi fenntartásban működik a Bethlen G. u. 7-9. szám alatt a Segítséggel Élők Otthona.

Főleg idős, ápolásra szoruló fekvőbetegek elhelyezésére szolgál az Ápolási Intézet, mely a Magyar u. 92. szám alatt található egészségügyi intézmény.

7. Üdülés és idegenforgalom

Hajdúnánás egyik legértékesebb természeti erőforrása a gyógyvize.

A hőforrás ágak város alatti gazdagságát a debreceni gyógyvíz feltörése után, már az 1930-as években felismerték a geológusok. 1958. november 5-én 67 Celsius fokos hőmérsékletű, percenként 2000 liter kiváló gyógyhatású (konyhasós, jódos-brómos) víz tört fel 1019 méterről.

A város saját erőből kezdett a fürdő megvalósításához, mely 36 holdon épült ki.

A gyógyfürdő a város délnyugati szélén helyezkedik el. Az 5380 helyrajzi számú földrészlet 13 ha és 1543 m² nagyságú, önkormányzati tulajdonú. A strand déli oldalán 660 m hosszú, a keleti oldalon 120 m széles, a nyugati oldalon 350 m. A fürdő északi határa a Tiszalök-Debrecen vasútvonal, délen pedig fákkal szegélyezett Fürdő út vezet a strandhoz. Az üdülőterület a város déli iparterületének közelében alakult ki, és 1962. július 15-én nyílt meg a nagyközönség előtt három medencével.

A város 1992-től kezdődően intenzív arculatformálást indított meg az 1961-es nyitás óta erősen lerobbant fürdő területén, vonzóbbá téve az idegenforgalmi szempontból egyre inkább célállomássá váló üdülni vágyók számára, de nem utolsósorban a várt befektetők számára is.

A pihenésre, gyógyulásra vágyók nagy számban keresik fel a Hajdúnánási Gyógyfürdőt. Az 1019 méter mélyről feltörő 67 fokos gyógyvizet főleg nőgyógyászati, reumatikus és mozgásszervi, de egyéb, fürdőterápiával gyógyítható betegségek kezelésére is eredményesen alkalmazzák. A gyógyászati részleg folyamatos orvosi felügyelet mellett, gyógytornával, gyógymasszázsral, tangentorral, izsappakolással, szénsavfürdővel, szaunával áll a vendégek rendelkezésére.

A strand 14 hektáros, csendes, árnyas, parkosított zöld területeivel kedvenc helye lehet a pihenésre, gyógyulásra váróknak. A szolgáltatásokat a fedett fürdő emeletén lévő, klímával ellátott Termál Szálló, a kemping, valamint a gyógyászati részlegben található büfé egészíti ki.

Sportolásra ad lehetőséget a két tenispálya, a strandröplabda pályák, a lábtenisz, illetve a focipálya. Jelentős a botanikus környezetben lévő csónakázó tó is.

Jelenleg építés alatt áll a belvárosban egy szálloda, azonban ettől függetlenül célszerű kijelölni nagyobb fejlesztési területet is az idegenforgalomhoz kapcsolódó szállodai építésekre.

A gyógyfürdő téli, nyári látogatottsága, a szálláshely szolgáltatás, kereskedelem stb. jelentős bevételt jelent a városnak magán a fürdő nyereségén túl is. Ez is indokoltá teszi a további fejlesztését.

Az Észak- Alföldi Regionális Operatív Program keretében 2011 szeptemberében fejeződött be a Hajdúnánási Gyógyfürdő felújítása és bővítése, melynek eredményeként olyan új gyógyászati, egészségturisztikai központ jött létre Hajdúnánáson, mely képes megfelelni a kor gyógyászati és technikai követelményeinek.

A projekt során megtörtént a meglévő fedett fürdő akadálymentesítése, teljes gépészeti felújítása, szociális blokk kialakítása, szauna építése. Az új gyógyászati részlegben számos újítás teszi teljessé a szolgáltatások körét. Medence- és kádas fürdő, orvosi gyógy masszáz, víz alatti vízsugármasszázs, tangenter, szénsavas fürdő, súlyfürdő, iszappakolás, fizioterápiás kezelések, gyógytorna, reuma szakrendelés, szauna és gőzkabin, valamint 13 kül- és beltéri medence, köztük egy új – különböző élményelemekkel gazdagított – szabadtéri gyógymedence szolgálja a vendégek gyógyulását és pihenését egész évben.

A város önkormányzatának megbízásából 2011 őszén elkészült a Hajdúnánás fürdőjének és környezetének fejlesztési koncepciója. Kidolgozója a Makóna egyesülés volt, Makovecz Imre Kossuth díjas építész vezetésével.

A megyei területfejlesztési koncepció is számol Hajdúnánás termálvíz kincsével, az idegenforgalmi, gyógyászati tevékenység erősítésével. A koncepció a gyógyvízhasznosítás kultúráját kívánja erősíteni a városban.

Az üdülőterület és a tőle nyugatra kb. 800 m-re húzódó Keleti-főcsatorna közötti legelő téglagyári tavakkal tűzdelt, melynek felhasználhatóságára a készülő településrendezési tervnek kell választ adnia.

Hajdúnánás számos nevezetességgel várja a látogatókat. Bármerről is érkezik az utazó, tekintetét nem kerülheti el a református templom karcsú, copf stílusú, 60 m fölé nyúló „sudár tornya” és a hozzá keletről kapcsolódó templomtest, mely 1983 óta műemléki védelem alatt áll.

Fő meghatározó épületek: Református templom, egykori Járásbíróság épülete, egykori Kaszinó és takarékszövetkezet, a település főterén álló Városháza épülete, amely a századfordulón épült, kissé keleties stílusával sajátos hangulatot kölcsönöz a térnek. Az épület előtt áll 1904 óta hazánk egyik legszebb Kossuth szobra. Az I. világháborús emlékmű kétalakos bronz kompozíciója mindenekelőtt a történelmi múltnak, a katonás hajdú erőnek és folytonosságuknak állít emléket. A település tereit összesen 12 köztéri műalkotás díszíti.

Hajdúnánás belterületén több régi parasztporta és polgárház látható. A templomtól nyugati irányban, a Hunyadi út 21. szám alatt található a XVIII. sz. végéről való klasszicista stílusú „Tájház”, egy hiteles középparaszti házbelsővel és udvarral. Nevezetesek a Csepüszőlőbeli, az 1870-es évekből való csőszkunyhók, melyek közül hármat 1991-ben nyilvánított védetté az Országos Műemlékvédelmi Tanács.

8. Közműellátás

A.) FELSZÍNI VÍZELVEZETÉS

Hajdúnánás és tágabb környezete, a Hajdúböszörményi Kistérség vízben szegény terület, a térségnek számottevő bővizű vízfolyása nincs. A kistérség a Tisza vízgyűjtő területéhez tartozik, amely vízfolyás Hajdú-Bihar megye északnyugati határát érinti 53 km hosszan. A kistérségben vízhozamuk alapján kisebb jelentőségű vízfolyások (Fürj-ér, Vidi-ér, Brassó-ér) találhatóak. Az 1950-es években létesített Keleti-főcsatorna - amely a Tiszát a Berettyóval köti össze - igen nagy jelentőségű, a hozzá kapcsolódó elosztó csatornahálózattal a megye vízben legszegényebb földterületeinek öntözését, valamint a tavaszi belvizek elvezetését teszi lehetővé. A Keleti-főcsatorna a város területét észak-dél irányba szeli át, vízminősége jónak

mondható. A Balmazújváros feletti szelvénye ivóvízbázisnak minősül, így a lehetséges belvízbefogadói funkció esetleges. A Keleti-főcsatorna megváltoztatta a felszíni lefolyási viszonyokat, többek között kettészelte a Fűrj-ér vízgyűjtőjét. Emiatt a belterületi csapadékvíz elvezetés kapacitás problémákkal terhelt. Ma a főcsatornától keletre eső területen a Fűrj-ér az egyetlen vízfolyás. A Hajdúdorog belterületéről induló, kanalizált medrű időszakos vízfolyás funkciója a belvízelvezetés és a használt vizek elvezetése.

A város területén ma már nincsenek állandó vízkészletű természetes tavak. A mesterséges tavak között a legnagyobb a fürdőhöz kapcsolódó ún. sósvíztározó, valaha 20 hektáros vízfelülettel bírt. A területe ma összefüggő nádas, vízfelületek nélkül.

Tedejen található egy horgásztó, amely a Keleti-főcsatorna bal partján helyezkedik el, vízfelülete 9 hektár. A Keleti-főcsatornából látják el a szükséges vízzel.

A téglagyár környezetében több egymástól független kis tó található, amelyeket horgásztóként hasznosítanak. Jelenleg a művelt agyagbánya gödrének víztelenítése során kitermelt talajvízzel történik a frissítésük. A tavakat szennyeződések nem terhelik, feltehetően a kialakuló vízminőség haltenyésztésre alkalmassá tehető.

A városban a csapadékvíz-elvezető rendszer nagyrészt kiépített, a meglévő főgyűjtők vonalvezetése megfelelő. A mellékágak túlnyomórészt földmedrűek különböző méretű és szintű áterezsekkel.

A belvízzel leginkább veszélyeztetett területek a Hajdúnánás- Balmazújváros közötti, illetve a Polgár felé vezető út és az autópálya közötti tanyák. A termőföldek és az ingatlanok mellett az egyébként is rossz állapotban lévő három bevezető utat (Balmazújváros, Görbeháza, Tiszavasvári) is veszélyezteti a belvíz, ahol az illetékesektől rövid- és hosszútávú megoldásokat sürget a város önkormányzata. A legnagyobb gondot az okozza, hogy a Fűrj-éri csatorna, mely Hajdúnánás közigazgatási területének döntő részéről, illetve a város belterületéről levezeti a belvizet, az esőzések, majd a hóolvadás következtében teljesen megtelik, és emiatt több helyen elönti a mezőgazdasági művelés alatt álló földeket is. A túlterheltség miatt a Fűrj-ér Vídi-ér összekötő csatorna nem képes elszállítani a Fűrj-ér vizét a Vídi-ér bujtatójához.

Az M3 autópálya is okozott vízelvezetési problémákat, a „Verestenger” területén lefolyástalan területek alakultak ki.

Megnyugtató és hosszú távú megoldást csak a nevezett csatornák vizének a Keleti-főcsatorna vízterébe történő bevezetése jelentene. Szükséges továbbá egy tározó kiépítése is.

A csapadékos és száraz időszakok hosszának és csapadék mennyiségének változása, a burkolt felületek folyamatos növekedése, a vízgyűjtő területek növény állományában bekövetkező kedvezőtlen változások, a települések mély fekvésű területeinek beépítése, a meglévő rendszerek karbantartásához szükséges anyagi fedezet, valamint megfelelő szakmai bázis hiánya rövidtávon megoldhatatlan feladatok elé állítja az önkormányzatokat.

A város felszíni és csapadékvíz elvezető rendszerének üzemeltetésére nagy gondot fordítanak. A 4 db főgyűjtőre szervezett nyílt földmedrű, és burkolt árokrendszert folyamatosan karbantartják, tisztítják. Ennek köszönhetően a város belterületén a felszíni vízelvezetéssel nagyobb gond nem merült fel.

B.) IVÓVÍZELLÁTÁS, TERMÁLVIZEK

A város ivóvíz-igényét felszín alatti vízbázisból elégítik ki. A mélyfúrású kutak a fürdő területétől délre helyezkednek el. A kutak vizét geológiai eredetű vas-, mangán- és arzén-szennyezettség jellemzi.

A szükséges mennyiségű ivóvizet 6 db mélyfúrású kút biztosítja, a jelenlegi 2 db tartalék kút rendszerbe való bekötése a gyenge vízhozamuk miatt indokolatlan. Új vízadó réteg feltárása, új kutak fúrása adhat megfelelő tartalékot. A jelenlegi nyersvíz utánpótlás 3200-3500 m³/nap, a szükségleteket kielégíti.

A vízbázis sérülékenysége vonatkozóan állami program keretein belül egy vizsgálat történt. Az első, ún. diagnosztikai fázis 2002-2003-ban folyt, ennek során megállapították, hogy a felszínről induló szennyezés 50 évnél hamarabb jut le a vízadó rétegbe, majd innen a kitermelés helyére. Ezek miatt a város felszín alatti ivóvízbázisa sérülékenynek tekinthető.

A fokozott érzékenység minősítést az a terület (idom) kapta, amelyen belül a modellezések eredményei szerint a felszínről induló szennyeződés 50 évnél kisebb idő alatt elérné a kitermelési pontokat. Ezen a területen belül található a sósvíztározó és a rekultiválandó régi szennyvíztisztító telep, valamint nagy mennyiségű szennyvíziszap, amely az egykori TUNGSRAM tevékenysége, kibocsátásai miatt veszélyes hulladék besorolású.

Ezt a hulladékot megfelelő védelem nélkül tárolják, így a szennyezés jelenleg is a vízbázis legérzékenyebb részén fejt ki hatását: ezek a szennyezőanyagok néhány évtizeden belül megjelenhetnek az ivóvízben, ezért mielőbbi intézkedés szükséges!

A közelmúltban a városi vízmű jelentős rekonstrukciója történt meg, melynek célja az uniós előírásoknak megfelelő vízminőség elérése volt. A rekonstrukció még nem tekinthető befejezettnek, mert a hatékony és gazdaságos működéshez további fejlesztések szükségesek.

A város ivóvízellátása 95 %-os a kiépített hálózatot tekintve.

A Hajdúság mélységi vizei országosan is kiemelkedő jelentéssel bírnak. A városban gyógyhatású termálvíz tör a felszínre, melyet gyógyászati, rehabilitációs és rekreációs célokra hasznosítanak. A kutak vizét csak a fürdő vízellátására hasznosítják, jelentős hőtartalom és a hévízzel kitermelt metángáz jelenleg még hasznosítatlanul kerül a környezetbe.

A város fürdője 1962 óta üzemel a délnyugati részen, az 1990-es évektől gyógyfürdő. A fürdő termál- és hidegvízellátása saját kutakról van megoldva. A termálvíz hidrogénkarbonátos, jódos-brómos, alkáliloridos jellegű, összes sótartalma 7100 mg/l. Három termálkút üzemel 1000 m körüli talpmélységgel, a víz hőmérséklete 56 Co, és 67 Co, a kitermelhető víz mennyisége 300-550-800 l/p. A 2 db hidegvizes kút vízminősége a városi vízmű kútjaihoz hasonlóan gázos, vas-mangántartalmú. A hidegvíz kezelése a helyszínen megoldott: szűrve és csírátlánítva van. A kitermelhető hidegvíz mennyisége 270 l/p, 650 l/p. A fürdő a városi ivóvízhálózatból csak a szükséges mennyiségű ivóvizet vételezi.

C.) SZENNYVÍZELVEZETÉS

A városban elválasztó rendszerű csatornahálózat üzemel. Hajdúnánás és Hajdúdorog városok közös szennyvíztisztító telepe pályázati támogatással valósult meg. A csatornahálózat túlnyomórészt gravitációs, követve a város enyhe lejtésvizonyait, de a síkság jelleg miatt szükséges volt helyi átemelők építése is. Az átemelők rövid nyomott vezetéken emelik a szennyvizet a legközelebbi gravitációs csatornába. (Hajdúdorog irányából egy hosszabb nyomott vezetékszakason érkezik a tisztításra kerülő szennyvíz.)

A szennyvízhálózatot az elmúlt években jelentősen fejlesztették, ennek eredményeképpen jelenleg közel 60 km hosszú kiépített rendszer van, NA 20, 30, 40 mérettel, 0,2-0,6 ezrelékes-lejtéssel.

A meglévő szennyvíztisztító telep a város D-i szélén üzemel. A tisztított szennyvíz befogadója a Vidi ér É-i övárok.

A tisztítótelep kapacitása 3000 m³/nap. A tisztított szennyvíz mennyisége 2600-2700 m³/nap. Tedej külterületi településrész szennyvízelhelyezése megoldásra váró feladat. Ennek érdekében vizsgálni szükséges egy önálló szennyvíztisztító létesítését.

D.) GÁZ ENERGIA ELLÁTÁS

A városban a hőellátás túlnyomó részét földgáz energiahordozó biztosítja. A földgázellátás a településtől É-ra haladó Testvériség 64 bar nyomású távvezetékéből kiépített leágazással biztosított. A várost is ellátó átadóállomást Tiszavasvári közigazgatási területén a MOL üzemelteti, melynek kapacitása 20000 Nm³/h, innen történik Tiszavasvári ellátása is. Az átadóállomástól 6 bar nyomású vezeték van kiépítve a Hajdúnánás ÉNy-i szélén üzemelő fogadóállomásig. A fogadóállomás 6/3 bar nyomású, kapacitása 15000 Nm³/h. Ugyanebből a 6 bar nyomású vezetékéből látják el a Tedej Zrt-t, és a településrész lakosságát is. Tedejen 4 db 6/0,03 bar, KÖGÁZ 100 és KÖGÁZ 200 fogadó és nyomásszabályozó működik. A településrész kisnyomású földgázvezetékekkel teljesen ellátott. Ugyancsak a külterületen haladó 6 bar nyomású vezetékről vannak ellátva a még működő állattartó telepek is.

Hajdúnánáson a Szabadság utcán található fogadótól középnyomású, körvezetéként kialakított hálózat épült ki egyedi nyomásszabályozással.

A hálózat kiépítése követte az igények megjelenését, csak olyan utcaszakaszokon nincs gázvezeték építve, ahol nem volt, vagy nincs igény fogyasztásra. A vezetékek 90 %-ban KPE csőből épültek meg.

A város órai csúcsfogyasztása 6000 Nm³/h, a fogadóállomás és a vezetékhalózat kapacitása hosszú távon elegendő a jelentkező fogyasztói igények kielégítésére.

E.) TÁVHŐ ELLÁTÁS

A városközpontban a többszintes épületekben lévő lakások és az intézmények fűtését, valamint a használati melegvíz ellátását a Mártírok utcai hőközpont biztosítja 3 db, földgáz-tüzelésű, 6,7 MW beépített teljesítményű, SLT-3 típusú kazánal.

A távfűtéssel ellátott lakások száma 650 db, az ellátott intézmények: városháza, művelődési központ, T-Com, posta, Bocskai Iskola Óvoda és Iskola utcai telephelye, orvosi rendelő, OTP, stb. (a városközpont szinte valamennyi intézménye).

A távfűtéses épületekben 32 db hőközpont üzemel. Ez a fejlesztés jelenleg folyamatban van, a város pályázatok benyújtásával teremti meg a szükséges forrásokat. A város középtávú céljai között az önellátás szerepel. Ennek lehetőségét teremtheti meg a geotermikus energia hasznosítása.

F.) ELEKTROMOS ENERGIAELLÁTÁS

A város D-i részén üzemel a 120/20 kV-os táppont, melynek végkapacitása 2 x 25 MVA. A TR. állomás kezdetben 25 +15 MVA teljesítménnyel üzemelt, de a várt ipari fejlődés elmaradása miatt az utóbbi időben ezt a teljesítménykapacitást is csökkenteni kellett. Az állomás táplálását a D-i irányból érkező „Debrecen-Tiszalök” 120 kV-os szabadvezeték biztosítja felfűzött rendszerben.

Az elosztó hálózat feszültségintje: 20 kV.

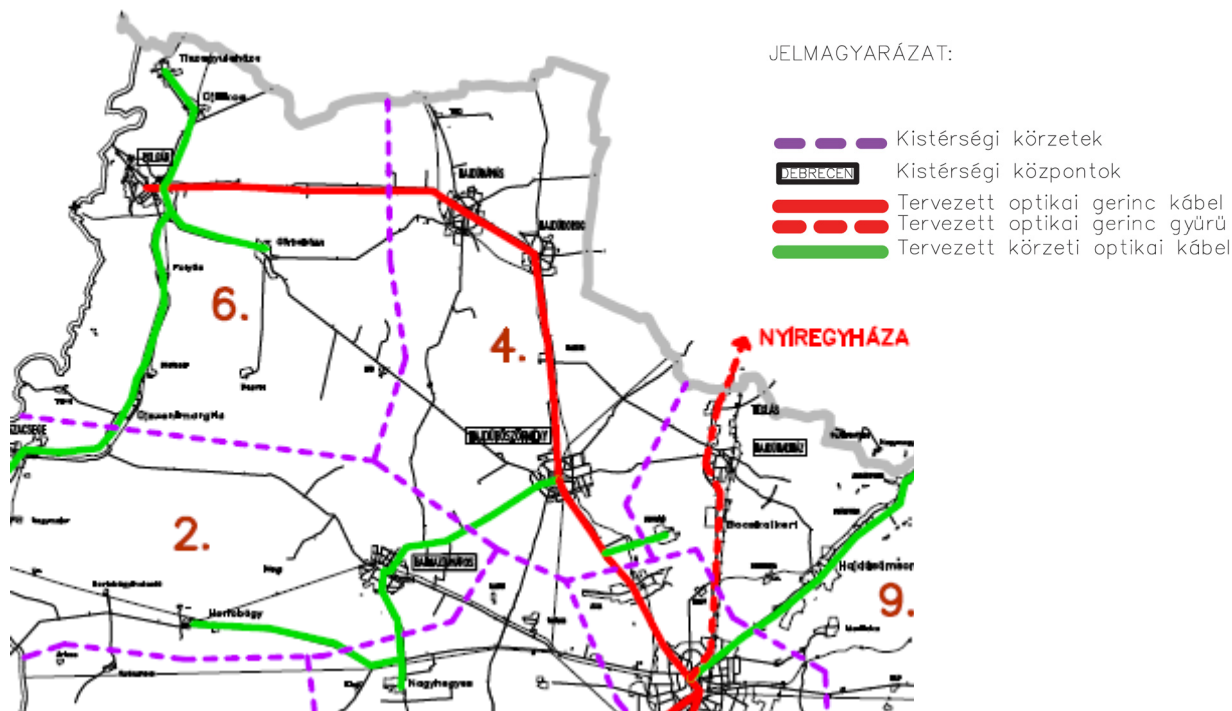
A város belterületének elektromos energia igényét két körgyűrűs elosztó hálózat elégíti ki, melyből a külső gyűrű szabadvezetékes kialakítású és oszlop TR. állomásokat táplál, míg a belső gyűrű földkábeles kiépítésű és épített vagy lemezházas állomásokba csatlakozik felfűzött rendszerben. A szabadvezetékes hálózat zömmel 95 mm² keresztmetszetű, a földkábeles rendszer 150 mm² keresztmetszettel lett kiépítve.

Hajdúnánás belterületének kommunális fogyasztását mintegy 40 db TR. állomás elégíti ki, ebből 13 db épített vagy lemezházas kivitelű. Van közöttük vegyes ellátást biztosító, mint a közelmúltban létesült „MÓDE” állomás. Az oszlopállomások OTR. 400, a házas állomások EHTRT vagy VHTR 600 típusúak. Az állomások átépítésével a gépkapacitási lehetőség növekedett kb. 12 MVA-re, de a fogyasztási igényben inkább csökkenés tapasztalható, és így a 4,5-5 MVA fogyasztási igényt a gépkapacitás bőven biztosítani tudja.

G.) HÍRKÖZLÉS

A posta telkén üzemel a telefongóc-központ külön épületben elhelyezve, közel 6000 előfizetővel. A kiépített hálózat szabadvezetékes, légkábteles, földkábteles és alépítményes rendszerű. A városban közel 40 db visszahívható nyilvános telefonállomás található utcai fülkékben és közintézményekben elhelyezve.

A városban kiépült a kábel-TV és internet hálózat. A nagy kiterjedésű hálózat zömmel az EON tartóoszlopokon elhelyezett légkábellel, illetve földkábellel létesült, melyet helyi és egyéb cégek építettek. A kiskörúton belül, illetve annak környékén a városképet csúfító légvezetékeket földkábel váltotta fel.

Részlet Hajdú-Bihar megye infokommunikációs tervéből (Megyei TrT)

9. Környezetvédelem

A település is azon magyar alföldi települések közé tartozik, ahol (az örökölt városszerkezet, közlekedésszerkezet, a geológiai és hidrológiai adottságok sokszor hátrányos következményeként) az urbanizációs, társadalmi és gazdasági fejlődési tendenciák még nem jelentenek olyan mértékű környezet- és természetvédelmi konfliktust, amely kritikus helyzet elé állítaná a települést. Ugyanakkor a tendenciózusan növekvő környezetterhelések szinergikus hatásaival feltétlen számolni kell.

Az elviselhető emberi, biológiai, vagy ökológiai környezet megtartása, megóvása (ma már érzékelhető!) túl fog nőni ez egyes települések, régiók és országok érdekeltségein.

A városból a lakossági háztartási hulladékot a Hajdúböszörmény igazgatási területén megvalósult regionális hulladéklerakóba a Hajdúsági Hulladékgazdálkodási Szolgáltató Kft. szállítja el. A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó Társulás 14 önkormányzat összefogásával jött létre, és összesen 47000 háztartást érint. Ezzel nagymértékben javult a város tisztasága, környezetvédelme. Önkormányzati törvény, büntetés tiltja az illegális szemétkerakást.

A város területén korábban működő hulladéklerakó rekultiválása megtörtént.

Hulladékudvar kijelölése szükséges.

A bontásból kikerülő építőanyagokat lehetőleg újra kell hasznosítani, építési törmelék ne kerüljön talajtakarással történő elhelyezésre. Ennek érdekében a törmelék feldolgozását, újrahasznosítását megoldó kisüzem, inert hulladéklerakó létrehozását kell szorgalmazni.

(Elsődleges az építési- bontási hulladékok feldolgozásával és a hulladékok maximális arányú újrahasznosításával foglalkozó üzem.)

A településen keletkező zöld hulladék hasznosítását vagy komposztálással, vagy (és) biomassza üzem létesítésével javasolt biztosítani.

Nem jelentős a zajterhelés a városban. Évente átlagosan 10 bejelentés érkezik a zaj, és 30-50 bejelentés érkezik a szag miatt. A szemét miatt nem panaszkodnak a lakosok, maguk is igyekeznek kertjeiket, a közterületek egyes részeit tisztán tartani.

Az önkormányzat közhasznú foglalkoztatás keretében törekszik főként a városközpont, illetőleg a főbb közlekedési utak mentén a tisztaságot megteremteni.

Települési környezet:

A település térsége jó minőségű talajokban gazdag, amely évezredek távlatba visszamenőleg is meghatározta a fejlődés, a megélhetés irányát, jellegét. A jó minőségű talajon döntően szántó művelési ág, valamint rét-legelőművelési ág, illetve az ezekhez kapcsolódó állattenyésztési ágazat alakult ki. Ez a két művelési ág teszi ki Hajdúnánás területének 85 %-át.

A település infrastrukturálisan közepesnél jobban ellátott. Teljes kiépítettségű a vezetékes víz- és elektromos hálózat, közel 70 %-os a vezetékes gáz, hasonló arányú a burkolt utak aránya. A településen szervezett hulladékgyűjtés van. Részben biológiai fokozatú szennyvíztisztító telep működik. Kevésbé jók a mutatói a zöldterületi ellátottságban (10-11m²/fő), erdőszűlességben (2.64 %). Jónak mondható a csapadékvíz hálózat kiépítettsége, amelynek azonban a hatékonysága, működőképessége kifogásolható.

A terület tengerszint feletti magassága 90 és 100 m között változik, lejtése enyhén ny-i irányú.

A homok-előfordulás nem jellemző, csupán az ÉK-i peremen van jelen. A kötött talajok általában belvízproblémát, a homoktalajok deflációs problémát vetnek fel.

A település –a városközpont kivételével- laza, családi házas beépítésű.

Levegőminőség védelem:

Hajdúnánás levegőtisztasági szempontból nem tartozik a szennyezett levegőjű települések sorába. A város még abban a kedvező helyzetben van, amikor a kommunális és közlekedési eredetű légszennyezés aránya közel azonos, az ipari emisszió szinte elenyésző. Ennek feltételezhető okai a viszonylag még kevésbé terhelő közlekedési forgalom nagyság, valamint (az igen kedvező vezetékes gázhasználat mellett) a még számottevő arányban jelenlévő hagyományos tüzelőanyag-felhasználás.

A település belterületének levegőminőségét a kommunális és közlekedési légszennyező hatások alakítják, a külterületen a technológiai és a mezőgazdasági emissziók dominálnak.

Tedej településrész esetében a nagyüzemi állattartásból adódó szaghatások, a szárító üzem lakóterületekhez való közelsége jelent számottevő, intézkedéseket igénylő környezeti terhelést.

A szennyezések mérséklődését eredményezte a gázprogram alapján kiépített vezetékes gázellátás. Ez lehetővé tette a városközpontban a távfűtéses rendszer kiépítését, amely 640 lakást és több intézményt lát el.

A külterületi mezőgazdasági telephelyek is vezetékes gázt használnak.

Mindezekkel együtt igaz az a tendencia, amely a légszennyezés mértékének kismértékű csökkenését mutatja, vagy eredményezi a településen. Ezt igazolja az is, hogy az Országos Immisszió- mérő Hálózat adatai alapján Hajdúnánás 1993/94-ben még a mérsékelt szennyezett levegőjű települések között szerepelt, jelenleg már nincs ezen körben.

A távfűtése fejlesztése hozzájárulhat a levegőminőség javításához.

Az elkövetkezendő időszakban a település légszennyezettségét így várhatóan elsősorban a közlekedési emissziók fogják jelentősebben befolyásolni. Ez a várható (és tervezett) gazdasági-közlekedési fejlesztések következménye lesz.

Külterületen elsősorban a porterhelés okoz problémát, amely helyileg éppen az ÉK-i, lazább, homokosabb talajok deflációjából származik. A szél szállítási iránya éppen a település belterülete. Ugyancsak az uralkodó szélirányból szállítódik a területre a Nyírségi, valamint a Hortobágy még finomabb pora, amelyek felfogására, szűrésére nem állnak rendelkezésre védőerdők, mezővédő erdősávok, dűlőúti fasorok.

Ez a külterületi zöldfelületi rendszer hiányosságát tükrözi. A porterhelésben mutatkozó, mégis viszonylag kedvezőbb állapot a számos vizes, mocsaras felület pormegkötő képességének is köszönhető. Csapadékmentes, száraz időszakban azonban még ez a védelem sem áll rendelkezésre. A belterületi lakótelkek növényzetének intenzitása nem éri el az elvárható szintet még a laza beépítés ellenére sem, melynek legfőbb oka az ötletszerűen elhelyezett melléképületekben, és a feldarabolódott kertekben is kereshető.

Az erdősültség hiánya mutatkozik az állattartó telephelyek, szennyvíztelep és szeméttelp környezetében is, ahol a szag- és bűzhatások elleni védőerdők vagy nincsenek, vagy hiányosak, funkciótlanak. Az erdők hiánya kihat a település porterhelésének alakulására is.

Zaj- és rezgésvédelem:

A település a beépítés jellegéből eredően az alábbi zajvédelmi kategóriákba sorolható:

1. Lakóterület és intézményterület tömör, városias beépítéssel. /Z1/
A Jókai utca városközponti szakasza. H.é.: 65/55 dB
2. Lakóterület és intézményterület laza beépítéssel. /Z2/
A település belterülete. H.é.: főutak, vasútvonal mentén 65/55 dB; lakóutakon 55/45 dB; forgalomtól elzárt területen 50/40 dB.
3. Üdülőterületen, pihenésre szolgáló közterületekben. /Z3/
Vasútvonal mentén 55/45 dB; lakóút mentén 50/40 dB; üdülőterületen belül 45/35 dB.

A település közlekedési szerkezete gyűrűs-sugaras. A tranzitforgalom a sugaras útvonalakon halad, melyek a 3317-es, a 3501-es, a 3502-es, a 3508-as számozott utak. Számozott útként szerepel a Bocskai utca (35302).

A település déli-nyugati peremén halad el a Debrecen- Tiszaölk (109-es számú) egyvágányú vasútvonal.

A település bel- és külterületén domináns zajterhelő tényezőként a közlekedés jelölhető meg. A közlekedés magában foglalja a helyi lakossági, gazdasági és egyéb célú forgalmat, valamint az átmenő forgalmat.

A településen a közlekedési zajterhelés mellett egyéb (pl. üzemi, használati) zaj nem jellemző. Esetenként tapasztalható a szórakoztatóipar zavaró zajterhelése az adott környezetben.

Általában az éjszakai zajterhelések magasabbak minden útvonalon 0.6-3.2-5.1 db-el.

Valamivel kedvezőbb a nappali zajterhelés alakulása, hiszen a 3508-as úton határérték alatt marad, a 3501-es és 3317-es utakon 1.0 dB alatti a túllépés, míg a 3502-es úton is csak 1.0 dB a túllépés mértéke. A legnagyobb túllépés sem túl jelentős, a 35302-es, állomáshoz vezető (Bocskai u.) útnál 2.7 dB.

A viszonylag magasabb éjszakai és a nappali zajterhelés összefügghet a nagyobb számú mezőgazdasági gépjármű forgalommal, amely részint az éjszakai időszakban vonul, részben nagyobb zajteljesítményű.

Kedvezőnek ítélné a zajterhelési szempontból, hogy a településen nincs helyi tömegközlekedési jármű (busz) üzemeltetés.

A közlekedési zajterhelések határérték alá szorítása jelenlegi forgalomnagyságok mellett sebességkorlátozással (40 km/h) még megoldható.

A vasúti forgalom növekedése a jövőben nem várható, így a jelenlegi zajszint kezelése jelenthet megoldást a lakóövezet védelmében.

A település lakó- és intézmény épületei általában kedvezőtlen zajvédelmi tájolással és az épületszerkezetek (falazat, nyílászárók) gyenge akusztikai képességgel rendelkeznek. Ebből következik, hogy a közúti, vagy vasúti zaj éppen a csendigényes épületfunkciókat éri és terheli. Legjelentősebb a jelenlegi és a várható terhelés a 3317-es út átvezető szakaszán, valamint a Tiszavasvári út szakaszán.

A meglévő állapotok esetében csak az utólagos, passzív védelem jöhet számításba valamilyen mértékig. Az új épületeknél, vagy beépítéseknél alapvetően érvényesíteni kell a zajvédelmi szempontokat akár az előkertmélységek, épület alaprajzi elrendezése, valamint épületakusztikai védelem vonatkozásában.

Tedej településrész esetében a szárító üzem lakóterületekhez való közelsége jelent intézkedéseket igénylő környezeti terhelést.

Talaj- és vízvédelem:

A település a Hortobágyal nyugatról, a Nyírséggel keletről határos Hajdúság Hajdúhát nevű kistájegységén helyezkedik el. A felszínközeli képződmény döntően felsőpleisztocén-kori lösz, löszös homok, melyhez jelentős agyag-előfordulások kapcsolódnak. A homok-előfordulás csupán az ÉK-i peremen van jelen, ahol a hordalékkúp-peremi jelleg érvényesül. Jelentős a szántóterületek aránya.

A város területén a talajvízviszonyok változatosan alakulnak.

A nyugati részen, a valamikor Tisza által elöntött területeken a Kadarcs és a Hortobágy vezeti el a belvizeket, illetve csapolja meg a talajvízteret. Itt a talajvíz nyugalmi szintje 1...2 m, a rendszerint tavasszal előálló maximális vízszintek időnként a felszint közelítik. A város és a Keleti-főcsatorna közötti részen szintén felszínközeli helyzetű a talajvíz, ez a magas vízszintű főcsatorna és a város alatt kialakuló talajvízdomb együttes hatása.

A Keleti-főcsatornától keletre a terepszint emelkedik, a talajvíz jelentkezési mélysége 2...4 m között van.

A kötött talajszerkezet következtében a talajok vízgazdálkodása igen szélsőséges, rossz. A talaj szikesedésre hajlamos.

A település felszín alatti vizek és földtani közeg védelme tekintetében II. szennyeződéserzékenységi besorolású, amely kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőségvédelmi területet jelent.

A város ivóvíz-igényét felszín alatti vízbázisból elégítik ki. A mélyfúrású kutak a fürdő területétől délre sorjáznak. A kutak vizét geológiai eredetű vas-, mangán- és arzén-szennyezettésség jellemzi.

Hajdúnánás területén az ivóvizet a negyedkori porózus rétegekből lehet beszerezni, ennek főleg az alsó-pleisztocén szintjeiből, amelyek a város környékén kb. 100-130 m

mélységközökben található. A negyedkori rétegekből származó vizek túlnyomórészt kalcium-hidrogénkarbonátosak.

A vízbázis sérülékenysége vonatkozóan államilag támogatott program keretein belül egy vizsgálat történt, mely szerint a város felszín alatti ivóvízbázisa sérülékenynek tekinthető.

A vízbázis védőidomán belül található a strandfürdő sósvíztározója és a rekultiválandó régi szennyvíztisztító telep, valamint az a nagy mennyiségű szennyvíziszap, amely az egykori TUNGSRAM tevékenysége, kibocsátásai miatt veszélyes hulladék besorolású. Ezt a hulladékot megfelelő védelem nélkül tárolták illetve tárolják, így a szennyezés jelenleg is a vízbázis legérzékenyebb részén fejt ki hatását: ezek a szennyezőanyagok néhány évtizeden belül megjelenhetnek az ivóvízben!

A vizek mezőgazdasági nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 27/2006. (II.7.) Kormányrendelet a várost nem sorolja a nitrátérzékeny területen lévő települések közé.

A település talajai vonatkozásában legnagyobb veszélyeztetést az állattartás, a szennyvíz-, és hulladékelhelyezés, valamint a lefolyástalan területeken a belvíz, a lazább szerkezetű, ÉK-i peremi részen a defláció jelenti.

A település gazdálkodásában igen jelentős szerepet tölt be az intenzív állattartás. Az ágazat (bár a privatizáció jelentősen megbolygatta a korábbi nagy telepeket) ma is jelentős. Az állattartás fokozott veszélyt jelent az érzékeny talajokra és felszíni vizekre, elsősorban a megoldatlan trágyakezelés és hígrágya elhelyezés révén. Mivel a telephelyek egy része a privatizációt követően sok területet veszített, nem maradt terület a trágya elhelyezésére. Különösen igaz ez a sertés és szarvasmarha telepekre.

Az állattartó telepek almozási és trágyakezelési technológiáit rövid időn belül felül kell vizsgálni, és az elvárásoknak megfelelő kezelési, vagy hasznosítási módot kell számukra előírni. Amennyiben a korábbi, vagy jelenlegi állattartásból, vagy egyéb gazdasági tevékenységből (géptelep, gépműhely) származó talajszennyezés állapítható meg, el kell végezni a talaj szennyeződés mentesítését.

A terület több pontján van belvíz-előfordulás, amely időszakossága miatt befolyásolja a gazdálkodás eredményességét.

A kötött, agyagos talajszerkezetéből adódóan az agyagbányászatnak és téglagyártásnak jelentős hagyományai vannak a településen. Az agyagbányászat rendezett, legális formában folyik. A bányatelkek helyén bányatavak maradnak vissza.

Fellelhetők az illegális bányászat nyomai is, melyek részben roncsolt, vízállásos területek, vagy valamilyen módon (de nem környezetvédelmi szemlélettel) hasznosított területek.

Homok ásványi anyaggyerő hely nincs a területen. Most folynak geológiai kutatások a homok-előfordulás felderítésére.

A település felszín alatti vize a kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőségvédelmi területek közé tartozik.

A területen több felszíni vízfolyás is található, melyek a Hortobágy belvízrendszer Keleti-főcsatorna öblözet részei.

A vízhálózatot természetes és mesterséges csatornák alkotják.

Terület tengelyében helyezkedik el a Keleti-főcsatorna, amely a térség ivó- öntöző- és ipari vízbázisa. Vízének minősége hasonló a Tisza vízminőségéhez, vízjárása mesterségesen kiegyenlített. Vízhozama 32 m³/s.

A várost KNy-i irányban 97,0-100,0 mBf magasságok között húzódó vízválasztó szeli ketté. A terep lejtése ettől É-ra a Fürjéri főcsatorna, D-DNy-ra a Keleti-főcsatorna és a Balmazújvárosi út irányába jellemző.

Öblözeti szempontból a város a Hortobágy belvízrendszer Keleti-főcsatorna öblözetbe tartozik.

A város állóvizeit, tavait elsősorban a bányatavak jelentik. A tavak vízminőségét helyi figyelőkút regisztrálja.

A terület –a kedvezőtlen földtani és talajtani adottságok miatt- belvizek által nagymértékben veszélyeztetett térség. Általában magas a talajvízszint, amely a terület nagy részén 2 m felett van, a többi területen 2-3 m közötti. Áramlási iránya jellemzően K-Ny-i.

A belvízzel leginkább veszélyeztetett területek a Hajdúnánás- Balmazújváros közötti, illetve a Polgár felé vezető út és az autópálya közötti tanyák. A termőföldek és az ingatlanok mellett az egyébként is rossz állapotban lévő három bevezető utat (Balmazújváros, Görbeháza, Tiszavasvári) is veszélyeztet a belvíz, ahol az illetékesektől rövid- és hosszútávú megoldásokat sürget a város önkormányzata.

Megnyugtató és hosszú távú megoldást csak a nevezett csatornák vizének a Keleti-főcsatorna vízterébe történő bevezetése jelentene, továbbá a vizek tárolása és öntözéshez való hasznosítása.